

Evaluering af specialpædagogisk støtte på ungdomsuddannelserne

De fagprofessionelles perspektiv på SPS

DANMARKS
EVALUERINGSINSTITUT

INDHOLD

Evaluering af specialpædagogisk støtte på ungdomsuddannelserne

1	Resumé	4
2	Indledning	9
2.1	Evalueringen af SPS	9
2.2	Formål og undersøgelsesspørgsmål	10
3	Metode	15
4	Indhold i og organisering af SPS	18
4.1	Indhold i SPS	18
4.2	Organisering af SPS	20
4.3	Forløb i SPS-arbejdet fra et støttebehov opdages, til en elev modtager støtte	22
5	Hvad fremmer og hæmmer betydningen af SPS?	26
5.1	SPS har en positiv betydning for eleverne – men i forskelligt omfang	26
5.2	Når støttens indhold fremmer eller hæmmer betydningen af SPS	27
5.3	Når tilrettelæggelse af støtten fremmer eller hæmmer betydningen af SPS	33
5.4	Når rammer for tilrettelæggelse af støtten fremmer eller hæmmer betydningen af SPS	38
5.5	Når elevens indstilling til og brug af støtten fremmer eller hæmmer betydningen af SPS	41
	Appendiks A – Litteraturliste	42

1 Resumé

Dette notat handler om den specialpædagogiske støtte (SPS) på ungdomsuddannelserne, som den beskrives og vurderes af de fagprofessionelle, der beskæftiger sig med SPS på uddannelsesinstitutionerne. Der er i notatet fokus på SPS, der gives til elever på baggrund af ordblindhed eller psykiske vanskeligheder. Notatet er en del af en evaluering af SPS, som Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) gennemfører for Center for Udgående Kvalitetsarbejde og Specialpædagogisk Støtte under Styrelsen for Undervisning og Kvalitet (STUK).

Notatet bygger på analyse af otte kvalitative gruppeinterviews samt et telefoninterview med fagprofessionelle, der er involveret i arbejdet med SPS på otte uddannelsesinstitutioner (stx, hf, eud). Interviewene er gennemført i perioden oktober-december 2018.

Hvad er SPS?

- SPS er en individuelt kompenserende støtte, der tilbydes til elever med fysiske eller psykiske funktionsnedsættelser eller tilsvarende svære vanskeligheder.
- SPS skal sikre, at elever med en fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse kan gennemføre uddannelsen på lige fod med andre elever.
- SPS kan bl.a. gives som støttetimer, studiematerialer, kompenserende hjælpemidler, fx programmer til oplæsning og udvidet stavekontrol, samt instruktion i brug af hjælpemidler.
- Støttetimer kan gives som studiestøttetimer, der afholdes af en ansat på uddannelsesstedet (en lærer, vejleder eller lignende) eller som støttepersontimer, der afholdes af en person, der ansættes hos styrelsens leverandør. Støttetimer kan gives som individuelle timer eller timer på hold.

Relevans og faglig kontekst

Antallet af SPS-modtagere på ungdomsuddannelserne har været stigende de seneste år. Stigningen hænger dels sammen med, at ungdomsuddannelserne i dag modtager en mere differentieret elevgruppe som følge af en stigning i andelen af en ungdomsårgang, som søger ind på en ungdomsuddannelse (EVA, 2018), og dels at flere unge generelt bliver diagnosticeret med særligt psykiske funktionsnedsættelser og ordblindhed (SFI, 2016; STUK, 2018).

Notatet har til formål at undersøge, hvordan SPS-arbejdet organiseres, og hvordan støtten tilrettelægges på skolerne. Undersøgelsen skal derved bibringe viden om baggrunden for og betydningen

af forskellige tilrettelæggelsesformer. Undersøgelsen sætter endvidere fokus på, hvordan de fagprofessionelle oplever virkningen af SPS, og på de faktorer, som henholdsvis hæmmer og fremmer virkningen.

Resultater

Helt overordnet viser notatet, at der er store forskelle på de besøgte uddannelsesinstitutioner med hensyn til, hvordan SPS-arbejdet er organiseret, og i hvilket omfang SPS-medarbejderne oplever at have tilstrækkelig viden og tid til støttearbejdet. Forskellene i organiseringen af støtten kan hænge sammen med skolernes forskellige størrelser, variation i antallet af støttemodtagere samt forskellige erfaringer med at yde støtte til målgruppen.

På tværs af uddannelsesinstitutioner vurderer de fagprofessionelle, at SPS har en positiv betydning for de elever, der modtager den. Det er deres oplevelse, at SPS særligt har betydning for elevers motivation og fastholdelse på uddannelsen. Notatet viser samtidig, at der er en række forhold, der kan fremme eller hæmme, om støtten får en betydning for den enkelte støttemodtager.

God relation mellem støttegiver og elev understøtter, at elever får et udbytte af SPS

En tryk og tillidsfuld relation mellem elev og støttegiver er afgørende for, at eleven får et udbytte af SPS. De fagprofessionelle peger på, at når der er etableret en god relation mellem elev og støttegiver, engagerer og forpligter eleven sig typisk mere over for støttegiveren, hvilket giver de bedste forudsætninger for, at støtten kan fungere. Relationen er særligt betydningsfuld for, hvilket udbytte elever med psykiske vanskeligheder får af støtten. Den gode relation skabes bl.a. ved at mødes hyppigt og jævnlige, ved at støttepersonen følger op fra gang til gang, og ved at støttepersonen følger med i, hvad der fylder for eleven. En løbende opfølgning på, hvordan relationen fungerer mellem den enkelte elev og støttegiver, fremhæves desuden som vigtig af de fagprofessionelle. Hertil muligheden for, at en elev kan skifte støttegiver, hvis relationen ikke opleves som velfungerende.

Viden om målgruppen er en forudsætning for at yde kompetent støtte

Det er vigtigt, at støttegivere er klædt på til at arbejde med SPS, for at de kan yde den bedst mulige støtte. Det handler både om, at støttegivere har tilstrækkelig viden om målgruppen (fx diagnoseviden) og viden om specialpædagogiske greb (fx læsestrategier og samtaleteknikker). De fagprofessionelle vurderer, at relevant viden kan opnås fx gennem konkrete kurser og efteruddannelse eller ved intern vidensdeling og sparring i SPS-teamet. Om de fagprofessionelle kommer på konkrete kurser og efteruddannelser, afhænger af den enkelte leders prioritering heraf.

Der er forskel på, hvor godt fagprofessionelle oplever at være klædt på til arbejdet. Dette kan hænge sammen med, at der til læsevejledere, som på flere skoler forestår instruktion i kompenserende læse- og skriveteknologi samt varetager studiestøttetimer for ordblinde, eksisterer en formel læsevejlederuddannelse, mens der ikke eksisterer en lignende samlet uddannelse specifikt målrettet støttegivere, der beskæftiger sig med unge med psykiske vanskeligheder.

Der er samtidig store forskelle mellem uddannelsesinstitutionerne med hensyn til, om – og i hvilket omfang – der videndeles og sparreres blandt de fagprofessionelle. Nogle skoler har løbende møder og sparring i et decideret SPS-team, mens andre skoler lader det være op til de enkelte støttegivere at opsøge relevant viden. De fagprofessionelle peger endvidere på, at det kan være en udfordring at finde den nødvendige tid i en travl hverdag.

Kobling mellem SPS og undervisning giver sammenhængende støtte til SPS-modtagere

Koblingen mellem den individuelle støtte og den almene undervisning er vigtig for, at eleverne kan modtage en sammenhængende støtte. Koblingen kan både styrke den individuelle støtte og den almene undervisning. Når lærere har viden om elevers støttebehov og har mulighed for at tale med en støttegiver, kan læreren i sin undervisning i højere grad tage hensyn til de elever, der modtager SPS, mens støttegiveren kan bringe viden om, hvad der foregår i den almene undervisning, ind i den individuelle støtte.

Skolerne har forskellige erfaringer med at skabe en kobling mellem SPS og elevens undervisning og prioriterer det i forskelligt omfang. På nogle, særligt større, uddannelsesinstitutioner er der erfaringer med, at en støttegiver, ud over at yde individuel støtte til elever, også indgår i selve undervisningen, hvilket der er gode erfaringer med. På andre uddannelsesinstitutioner er der gode erfaringer med, at støttegiver informerer lærere om diagnoser og konkrete udfordringer for elever, der modtager støtte på baggrund af psykiske vanskeligheder. Endelig er der uddannelsesinstitutioner, der giver udtryk for, at der ikke foregår decideret samarbejde om enkeltelever mellem støttegivere og lærere.

Støtte ved overgange til praktik understøtter gode praktikforløb

Overgange mellem skoleperioder og praktikperioder på erhvervsuddannelserne udgør kritiske perioder, som kan være svære for SPS-modtagere, idet nye omgivelser og relationer typisk er særligt svære for målgruppen at forholde sig til. De fagprofessionelle fremhæver, at elever med psykiske vanskeligheder har et væsentligt støttebehov i praktikken, mens elever med ordblindhed oplever at have mindre behov for støtte i praktikperioder. For elever med støttebehov viser notatet, at det kan være et dilemma, om de skal være åbne omkring deres behov i en samtale med et potentielt praktiksted eller ej. Dilemmaet opstår, idet de frygter, at åbenhed kan få indflydelse på deres mulighed for ansættelse.

Der er forskel på, hvordan uddannelsesinstitutionerne arbejder med at understøtte SPS-modtageres overgang til praktik. Dette kan hænge sammen med, at nogle skoler er usikre på kravene til den støtte, de forventes at yde til elever i praktikperioder. Mens nogle uddannelsesinstitutioner lader det være op til den enkelte elev at tale om støtte med praktikstedet, er der på andre institutioner et fokus på at støtte eleven i overgangen til praktik. Fx ved at klæde eleven på til det første møde med praktikstedet, eller ved at støttegiver deltager i indledende samtaler med praktikstedet.

Støttegiver som professionel eller bibeskæftigelse har betydning for elevens udbytte af støtten

Selve støttetimerne, som eleverne modtager, tilrettelægges meget forskelligt på uddannelsesinstitutionerne. Forskelle i tilrettelæggelsen handler overordnet om, hvorvidt støttegiver beskæftiger sig professionelt med at yde støtte til elever med særlige behov, eller om funktionen som støttegiver er en bibeskæftigelse. Støttegivere, der er professionelt beskæftiget med støtten, kan både være interne fagprofessionelle ansat på skolen, fx læsevejledere eller andre SPS-medarbejdere, der er ansat specifikt til at arbejde med elever med særlige behov, eller det kan være eksternt ansatte personer, fx fra en organisation, der er specialiseret i en bestemt målgruppe. Støttegivere, der yder støtten som en bibeskæftigelse, er typisk undervisere/lærere på skolen.

Støttegivere, der beskæftiger sig professionelt med det specialpædagogiske område, har den fordel, at de typisk har et godt kendskab til målgruppen og en velassorteret specialpædagogisk værktøjskasse til at understøtte målgruppen. Interne støttegivere, der beskæftiger sig professionelt med den specialpædagogiske støtte, har desuden indblik i elevernes hverdag og en relativ let adgang til elevens lærere, fx i forhold til at drøfte forhold knyttet til undervisningssituationen, hvilket kan

skabe et mere fleksibelt og sammenhængende støtteforløb for eleven. Det kan endvidere være problematisk at blande undervisning og relationer, hvor der finder en bedømmelse af eleven sted, sammen med SPS. Det betyder, at det kan være en fordel at bruge en støttegiver, der ikke også er elevens lærer. Ved brug af støttegivere, der yder støtten som en bibeskæftigelse, eller som er eksternt ansat, er det endvidere vigtigt at sikre, at støttegiver beskæftiger sig tilstrækkeligt meget med støttearbejdet til at kunne tilbyde SPS-modtagere en fleksibel støtte, der er tilpasset elevens behov i hverdagen.

Hurtig opstart på støtte understøtter et godt uddannelsesforløb for SPS-modtagere

Jo hurtigere støtten kommer i gang, jo bedre mulighed har de fagprofessionelle for at forhindre, at eleven får negative erfaringer og derved en dårlig start på ungdomsuddannelsen. Flere fagprofessionelle peger på, at ministeriets rammer og sagsbehandlingstid kan være en udfordring for at levere rettidig støtte. Det handler særligt om, at en lang behandlingstid på ansøgninger og tunge krav om dokumentation kan gøre det svært at yde en rettidig støtte til eleverne. Udfordringen er særligt stor for elever, hvor støttebehovet opdages undervejs på uddannelsen, idet skolerne ikke har samme mulighed for at være proaktive, som de har, når de kender til behovet inden skolestart.

Opmærksomhedspunkter

På baggrund af notatets pointer peger EVA på følgende opmærksomhedspunkter til henholdsvis uddannelsesinstitutioner, Styrelsen for Undervisning og Kvalitet og den resterende del af evalueringen:

Opmærksomhedspunkter til uddannelsesinstitutioner

- Uddannelsesinstitutioner bør arbejde med at skabe sammenhæng mellem SPS og elevens daglige undervisning med henblik på at yde eleverne en sammenhængende støtte. Det kan fx handle om at afholde løbende møder mellem støttegiver og elevens lærere, eller ved at støttegiver understøtter eleven i undervisningssituationerne.
- På erhvervsskolerne bør man rette en særlig opmærksomhed mod at støtte SPS-modtagere i overgangen til praktik samt bidrage aktivt til, at de elever, der har behov for støtte i deres praktikperiode, også får den.
- Uddannelsesinstitutioner bør overveje at bruge professionelle støttegivere, der beskæftiger sig med støttearbejdet som primær funktion, eller på anden vis understøtte, at støttegivere har tilstrækkelig viden og tilstrækkelige kompetencer til støttearbejdet og reelt har mulighed for at yde eleverne en god og fleksibel støtte.
- Uddannelsesinstitutioner bør have fokus på at sikre, at støttegivere har tilstrækkeligt indblik i elevernes dagligdag og adgang til elevernes lærere, fx ved at ansætte interne støttegivere på skolen, alternativt ved at prioritere tilstrækkelig tid til, at støttegiverne får et indgående kendskab til hverdagen på skolen.

Opmærksomhedspunkter til Styrelsen for Undervisning og Kvalitet

- Styrelsen for Undervisning og Kvalitet bør overveje, om procedurerne omkring ansøgning af støtte kan lettes, så ventetiden på bevillinger kan nedbringes, så

uddannelsesinstitutionerne hurtigere kan yde støtte til de elever, der har behov for det.

- Styrelsen for Undervisning og Kvalitet bør overveje, om rammer og retningslinjer for SPS i praktikperioder kan formidles tydeligere til erhvervsuddannelser, end det er tilfældet på nuværende tidspunkt.
- Styrelsen for Undervisning og Kvalitet bør overveje, om man fra centralt hold kan understøtte, at man på sektorniveau kan bidrage til en professionalisering af støttegivere, fx ved at anbefale omkring vigtige kompetencer til støttegivere samt om, hvordan disse kan opnås.

Opmærksomhedspunkter til den resterende evaluering

- Evalueringen vil fremadrettet have fokus på, hvilke forhold der fremmer og hæmmer, at SPS får en betydning for støttemodtagerne, herunder om der er overensstemmelser mellem fagprofessionelles perspektiver og elevers oplevelser af støtten.
- Evalueringen vil have særligt fokus på, hvordan støtten fungerer for elever i forbindelse med overgange, fx både ind og ud af praktikperioder på erhvervsuddannelser samt ved andre overgange, som elever måtte opleve som væsentlige på uddannelsen, fx overgangen fra grundforløbet på stx, eller perioder hvor der arbejdes intensivt med større opgaver, som fx studieretningsprojektet (SRP).
- Evalueringen vil fremadrettet afdække betydningen af uddannelsesinstitutionernes organisering af støtten yderligere med henblik på at opnå flere perspektiver på, hvad forskellige tilrettelæggelsesformer betyder for kvaliteten af den støtte, der ydes.

2 Indledning

Antallet af modtagere af specialpædagogisk støtte (SPS) på ungdomsuddannelserne har været støt stigende de seneste år. Stigningen gør sig gældende for alle ungdomsuddannelser, men der er forskel på, hvor udbredt SPS er på de forskellige uddannelses typer. SPS er mest udbredt på erhvervsuddannelserne (eud), de tekniske gymnasier (htx) og hf, hvor der også har været den største stigning i SPS i perioden (EVA, 2019). På alle ungdomsuddannelses typer oplever ungdomsuddannelsesinstitutioner det altså som et grundvilkår, at behovet for SPS er stigende blandt deres elever, og derved også at omfanget af arbejdet for de fagprofessionelle, der beskæftiger sig med målgruppen på uddannelsesinstitutionerne, øges. Samtidig viser en opgørelse fra Finansministeriet, at der i 2017 blev anvendt godt 190 mio. kr. på SPS til godt 20.000 støttemodtagere på ungdomsuddannelserne (Finansministeriet, 2018).

Stigningen i antallet af SPS-modtagere på ungdomsuddannelsesområdet afspejler nogle generelle tendenser i og uden for uddannelsessystemet. Dels modtager ungdomsuddannelserne i dag en mere differentieret elevgruppe som følge af en stigning i andelen af en ungdomsårgang, som søger ind på en ungdomsuddannelse (EVA, 2018). Dels er der generelt sket en stigning i antallet af unge, der bliver diagnosticeret med psykiske funktionsnedsættelser, især inden for diagnoserne vedrørende udviklingsforstyrrelser, mens indførelsen af Ordblindedesten i 2015 har ført til, at flere elever i folkeskolen bliver testet for ordblindhed og derved formodentligt også diagnosticeret med ordblindhed (SFI, 2016; STUK, 2018).

SPS er en individuel kompenserende støtte, der tilbydes til elever, der kan dokumentere en fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse eller tilsvarende svære vanskeligheder, fx i form af en lægeerklæring eller ordblindedest. Set i lyset af de mange elever, der er i berøring med SPS-systemet på ungdomsuddannelserne, og de mange midler, der tildeles hertil, er det væsentligt at få mere viden om, hvordan der arbejdes med SPS på landets ungdomsuddannelser, og hvordan tilrettelæggelsen og rammerne for SPS har betydning for den støtte, der gives.

Center for Udgående Kvalitetsarbejde og Specialpædagogisk Støtte under Styrelsen for Undervisning og Kvalitet (STUK) har derfor bedt Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) om at evaluere virkningen af SPS-ordningen på ungdomsuddannelserne.

2.1 Evalueringen af SPS

Det overordnede formål med evalueringen er at undersøge, hvordan og i hvilket omfang SPS-ordningen bidrager til, at støttemodtagere kan tage en ungdomsuddannelse på lige vilkår med andre unge. Evalueringen har både fokus på, hvordan støtten virker, og hvordan støtten organiseres. Evalueringen skal dermed bidrage til at informere og styrke arbejdet med SPS på ungdomsuddannelserne – både ude på skolerne og ved at danne vidensgrundlag for STUK til at skabe de bedst mulige rammer og betingelser for skolernes SPS-arbejde. I evalueringen er der særligt fokus på gruppen af elever på ungdomsuddannelserne, som har modtaget SPS på baggrund af ordblindhed eller

psykiske vanskeligheder. Den samlede undersøgelse vil munde ud i fire delnotater og en hovedrapport:

- Delnotat 1: Registerbaseret kortlægning af SPS (2019)
- Delnotat 2: Kvalitativ undersøgelse af fagprofessionelle perspektiver på SPS (indeværende notat)
- Delnotat 3: Kvalitativ forløbsundersøgelse af SPS-modtageres perspektiver på SPS (2020)
- Delnotat 4: Notat om systematiske forsøg med SPS (2021)
- Hovedrapport: Samlet rapport om alle perspektiver i undersøgelsen (2021).

Dette delnotat fokuserer udelukkende på fagprofessionelles perspektiver på og oplevelser af SPS.

2.2 Formål og undersøgelsesspørgsmål

Delundersøgelsen om de fagprofessionelles perspektiver på SPS-ordningen har til formål at undersøge, hvordan SPS-arbejdet organiseres og tilrettelægges på skolerne. Undersøgelsen skal derved bibringe viden om baggrunden for og betydningen af forskellige tilrettelæggelsesformer. Undersøgelsen sætter endvidere fokus på, hvordan de fagprofessionelle oplever virkningen af SPS, og på de faktorer, som henholdsvis hæmmer og fremmer virkningen.

Delundersøgelsen tager afsæt i følgende undersøgelsesspørgsmål:

Undersøgelsesspørgsmål

- Hvordan organiserer og tilrettelægger uddannelsesinstitutionen SPS? Herunder konkrete eksempler på indholdet i støtten.
- Hvilke aktører er involveret i uddannelsesinstitutionens SPS-arbejde, og hvordan foregår sagsgange og samarbejde herimellem.
- Hvordan oplever de SPS-ansvarlige og støttegiverne støttens kobling til undervisningen?
- Hvilke fremmende og hæmmende faktorer oplever de fagprofessionelle i forhold til tilrettelæggelsen af SPS og støttemodtagernes udbytte af indsatsen?
- Hvorvidt oplever de SPS-ansvarlige og støttegiverne at have nødvendig viden og kompetencer?
- Hvorvidt oplever de SPS-ansvarlige og støttegiverne at have de nødvendige ressourcer/vejledning og støtteformer til rådighed fra STUK?

Begrebet *fagprofessionelle* bruges i notatet som samlebetegnelse for alle de fagpersoner, der beskæftiger sig med den specialpædagogiske støtte på skolerne. De fagprofessionelle tæller både de administrative medarbejdere, der fx står for ansøgningsprocessen, samt de forskellige professionelle, der er involveret i støtteindsatsen over for den unge. Det kan fx være læsevejledere, koordinører, støttegivere, studievejledere og også ledere og almindelige undervisere, hvis de er involveret i det daglige arbejde med SPS.

2.2.1 Afgrænsning

Fagprofessionelles perspektiver

Denne delundersøgelse har udelukkende fokus på de fagprofessionelles perspektiver og vurderinger. Hvordan de fagprofessionelle vurderer, at støtten fungerer, er ikke nødvendigvis sammenfaldende med, hvad eleverne mener, er vigtigt og fungerer godt eller dårligt. Perspektiver på tværs af interviews med elever og fagprofessionelle vil blive sammenholdt i evalueringens afsluttende hovedrapport.

Målgruppen af elever

Undersøgelsen fokuserer udelukkende på de fagprofessionelles SPS-arbejde omkring elever, der modtager støtte på baggrund af enten psykiske vanskeligheder og/eller ordblindhed. Psykiske vanskeligheder anvendes i rapporten som en samlebetegnelse for specialpædagogisk støtte, der er modtaget på baggrund af enten *psykiske vanskeligheder* (fx depression og angst) og/eller *udviklingsforstyrrelser*, der dækker over gennemgribende forstyrrelser i udviklingen (fx autismespektrumforstyrrelser eller ADHD). Der kan være overlap mellem de to diagnoser hos eleverne, således at en elev fx både er ordblind og har ADHD.

Det særlige fokus på elever, der modtager SPS på baggrund af ordblindhed eller psykiske vanskeligheder, hænger sammen med, at det er de handicapgrupper, hvor antallet af støttemodtagere er størst: af den samlede gruppe af støttemodtagere på ungdomsuddannelserne udgør elever, der modtager støtte på baggrund af ordblindhed 77 %, og elever, der modtager støtte på baggrund af psykiske vanskeligheder 14 %, mens de resterende grupper af støttemodtagere, som fx forskellige former for fysiske handicap, fordeler sig på de resterende knap 10 % (EVA, 2019). Elever, der modtager støtte på baggrund af psykiske vanskeligheder, og elever, der modtager støtte på baggrund af ordblindhed, er derudover to meget forskellige handicapgrupper, der har meget forskellige støttebehov.

Det er et generelt fund i denne analyse, at der trods væsentlige forskelle på de to støttemodtagergrupper er mange forhold, der gør sig gældende både for elever, der modtager støtte på baggrund af ordblindhed og på baggrund af psykiske vanskeligheder. I analysen beskrives således forhold, der generelt gælder for støttemodtagere, uanset om de modtager støtte på baggrund af psykiske vanskeligheder eller ordblindhed, da der er mange overlappende pointer. Når nogle perspektiver gælder udelukkende eller primært en af målgrupperne, vil dette fremgå.

Uddannelser, der indgår i undersøgelsen

Undersøgelsen bygger på interviews med fagprofessionelle fra stx, hf og erhvervsskoler. De forskellige uddannelser adskiller sig fra hinanden både i forhold til indhold og fokus for uddannelserne samt uddannelsernes struktur. Fx er vekslen mellem skoleperioder og praktikperioder centralt på erhvervsuddannelserne, hvorfor der vil være nogle afsnit, der ikke er lige relevante for alle uddannelser.

Da analysen bygger på interviews fra otte skoler fordelt på tre forskellige uddannelser, er det ikke muligt at sige noget om gennemgående forskelle på, hvordan de forskellige uddannelser organiserer SPS. Uddannelserne behandles derfor generelt samlet i rapporten. Det vil blive fremhævet løbende, når nogle perspektiver kun gælder for nogle uddannelser.

2.2.2 Regler og rammer for SPS

Ifølge gældende lovgivning skal elever på ungdomsuddannelserne, som har et handicap eller tilsvarende svære vanskeligheder, have tilbud om støtte fra uddannelsesinstitutionen. SPS skal tilrettelægges, så det sikres, at eleven kan uddanne sig på lige fod med andre, selvom eleven har en funktionsnedsættelse (Undervisningsministeriet, 2018; Undervisningsministeriet, 2017). Tilrettelæggelsen sker i et samarbejde mellem en SPS-ansvarlig på uddannelsesinstitutionen, lærerne, eleven selv og eventuelt praktikstedet på erhvervsuddannelserne.

Uddannelsesinstitutionerne er ansvarlige for at yde SPS til elever med et støttebehov i perioder, hvor de er på skolen. På erhvervsuddannelserne er det også skolens ansvar at sørge for, at eleven får støtte i praktikperioder. Fysiske hjælpemidler som kompenserende læse- og skriveteknologi (i form af programmer med oplæsning på computer og ordforslag) kan elever tage med på praktikstedet. Støttetimer i praktikperioder kan ydes på og af skolen, eller eleven kan få en støttegiver fra praktikstedet tilknyttet. Det er i den forbindelse stadig skolens ansvar at søge om støtte til eleverne i praktikperioder samt at kommunikere med praktikstedet om, hvem der kan yde støtten.

Indhold af støtten

Det fremgår af nedenstående tabel 2.1, hvilke mulige støtteformer der er for elever, der modtager støtte på baggrund af psykiske vanskeligheder og/eller ordblindhed. Af tabellen fremgår det, at mulig støtte til SPS-modtagere med psykiske vanskeligheder rummer støttetimer, mens støtten til SPS-modtagere på baggrund af ordblindhed rummer kompenserende læse- og skriveteknologi, instruktion i brugen af teknologien og studiestøttetimer.

TABEL 2.1

Støttetyper for elever, der modtager støtte på baggrund af psykiske vanskeligheder eller ordblindhed

Psykiske vanskeligheder	Ordblindhed
• Støttegivertimer• Studiestøttetimer	• Kompenserende læse- og skriveteknologi inkl. computer (it-startpakke)• Kompenserende læse- og skriveteknologi til installation på egen computer (programpakke)• Instruktion i kompenserende læse- og skriveteknologi• Studiestøttetimer• Særligt fremstillede studie- og eksamensmaterialer

Kilde: Ministeriets vejledning på SPSU-net.

Studiestøttetimer er timer, der afholdes med eleven. Støtten er et supplement til den faglige indlæring, der sker i undervisningen. Støtten er bevilget til den enkelte elev, men kan afholdes enten som individuelle timer, på hold eller som en kombination.

Studiestøttetimerne til elever med ordblindhed kan bruges til strategisk læseforståelsesarbejde, opgaveskrivning og eksamensforberedelse.

Studiestøttetimer til elever med psykiske funktionsnedsættelse består af faglig sparring og vejledning. Studiestøtten til målgruppen kan spænde bredt, og der kan indgå både kognitive, følelsesmæssige og sociale elementer, afhængigt af elevens udfordringer i forbindelse med uddannelsen.

Studiestøttetimer kan *ikke* bruges til at udfylde huller fra forudgående skolegang. Det betyder, at timerne fx ikke må bruges til specialundervisning, hvor stof, der indgår i den almindelige undervisning, gentages eller gennemgås på nye måder, eller til lektiehjælp eller korrekturlæsning. Studiestøttetimerne er endvidere ikke behandling eller terapi.

Studiestøttetimer bliver varetaget af en underviser eller en vejleder på uddannelsesstedet eller af en ekstern person, uddannelsesstedet ansætter til opgaven. Det er vigtigt, at støttegiver kender indholdet i uddannelsen og de krav, der stilles, og har et godt kendskab til skolen. Det er skolens ansvar at sikre kvaliteten af den specialpædagogiske støtte.

Støttepersontimer varetages af en støtteperson, der tilknyttes eleven. En støtteperson er en person, der har regelmæssig kontakt med eleven og yder praktisk støtte på uddannelsen, vejledning og hjælp til planlægning. Støttepersonen kan for eksempel være en elev på uddannelsesstedet eller en vejleder, som har kendskab til de sociale rammer og praktiske krav til eleverne. Støttegiveren bliver ansat hos Styrelsen for Undervisning og Kvalitets leverandør. Eleven eller uddannelsesstedet kan som udgangspunkt godt foreslå en person, de ønsker, at leverandøren ansætter som støttegiver.

Der kan bevilges både studiestøttetimer og støttepersontimer til brug i praktikperioder for elever, der går på en erhvervsuddannelse. I praktikperioden kan støtten fx anvendes til at sikre, at opgaverne på praktikstedet udføres korrekt, til hjælp til strukturering af arbejdet og til gentagelser af arbejdsopgaver. Støttetimerne kan i nogle tilfælde afholdes af en medarbejder på praktikstedet.

Den kompenserende læse- og skriveteknologi i form af programpakker og it-startpakker består af en række af forskellige programmer, som kan henholdsvis læse op eller støtte eleven i at stave. Oplæsningsprogrammerne kan læse op fra digitale tekster på computeren. Endvidere bevilges en scanner, som kan scanne tekst til oplæsningsprogrammet, hvis eleven får udleveret tekster i papirform, som skal læses. Eleven har også mulighed for at få fremstillet særlige studie- og eksamensmaterialer, som oplæsningsprogrammerne kan læse højt fra. Ordforslagsprogrammer kan støtte eleven med at stave ved at foreslå ord, mens eleven skriver.

Der findes desuden talegenkendelsesprogrammer, hvor eleven kan diktere, hvorefter programmet skriver, hvad der bliver sagt.

Eleven kan få bevilget en computer med programmerne, eller hvis eleven har egen computer, kan eleven få installeret programmerne på denne.

Instruktion i kompenserende læse- og skriveteknologi er vigtig, da det kræver viden om teknologien, men også meget øvelse, for at få tilstrækkeligt udbytte af programmerne, så de kan anvendes i relation til undervisningen.

Behovet for støtte skal løbende afdækkes, og relevante tiltag skal iværksættes eller ændres ved behov, da den enkelte elevs udvikling og uddannelsens progression kan medføre, at støtteformer må ændres undervejs i uddannelsen.

Ansøgning og dokumentation

Støtte på ungdomsuddannelsesområdet ydes i form af et SPS-tilskud, der administreres af STUK. Det er ungdomsuddannelsesstedet, der er ansvarligt for at ansøge om SPS-tilskuddet. Ansøgningen om tilskud skal bl.a. indeholde dokumentation for funktionsnedsættelsen. Ved ordblindhed er det typisk i form af Ordblindetesten, der er udviklet af Undervisningsministeriet. Testen er en elektronisk test, der kan udføres på uddannelsesstedet. I forbindelse med psykiske vanskeligheder består dokumentationen oftest af en lægefaglig dokumentation for funktionsnedsættelsen.

Ansøgningsprocessen kan igangsættes, så snart eleven er optaget på uddannelsen, således at støtten er til rådighed, når eleven starter. Det kan variere, hvor lang tid der går, fra eleven har påbegyndt en ungdomsuddannelse, til SPS iværksættes. I de fleste uddannelsesforløb ydes støtten kort efter uddannelsesstart, men i ca. en fjerdedel af forløbene kan der gå op til mere end et år efter uddannelsesstart, førend støtten iværksættes (EVA, 2019). Det kan skyldes, at støttebehovet først opdages senere, eller at behovet først opstår på et senere tidspunkt. Fx kan det være, at det først er i mødet med de nye udfordringer på en ungdomsuddannelse, at behovet for støtte opstår. En anden forklaring er, at flere psykiske vanskeligheder først viser sig i ungdomsårene.

En forudsætning for tidlig støtte er, at ungdomsuddannelsesinstitutionerne har etableret en samarbejdsstruktur med de afgivende institutioner, eksempelvis folkeskoler, UU-centre og kommunernes sociale myndigheder. Hvis en elevs støttebehov er identificeret allerede i grundskolen, bør der i overleveringen fra grundskole til ungdomsuddannelse videregives information om, hvad eleven tidligere har fået af rådgivning, specialundervisning, støtte, vejledning og hjælpemidler.

2.2.3 Læsevejledning til notatet

I kapitel 3 udfoldes dataindsamlingen og metoden. Herefter er der i kapitel 4 fokus på beskrivelser af indholdet i SPS, og hvordan arbejdet med SPS organiseres på de besøgte skoler. I kapitel 5 er der fokus på, hvordan forskellige forhold relateret til indhold i støtten og tilrettelæggelse af støtten har betydning for, hvilken virkning SPS vurderes at få på de besøgte skoler.

3 Metode

Undersøgelsen bygger på gruppeinterviews med fagprofessionelle på i alt otte skoler. I det følgende beskrives metodedesign for undersøgelsen af fagprofessionelles perspektiver på SPS.

3.1.1 Udvælgelse af uddannelsesinstitutioner

I alt otte uddannelsesinstitutioner er besøgt i forbindelse med den kvalitative undersøgelse af fagprofessionelles perspektiver på SPS. Uddannelsesinstitutionerne benævnes i dette notat som skoler, da det typisk er denne betegnelse, de bruger til at omtale sig selv.

Udvælgelsen af skoler er sket ud fra følgende kriterier:

- Flere typer ungdomsuddannelser skal være repræsenteret (stx, hf, eud)
- Der skal være en vis volumen af SPS-modtagere på skolerne
- Der skal være geografisk spredning på skolernes placering.

I undersøgelsen indgår to stx-skoler, to hf-skoler, to sosu-skoler og to tekniske skoler. Ved valg af uddannelser er der lagt vægt på at sikre en spredning i forhold til uddannelsestyper. Specifikt er stx valgt, fordi det er den ungdomsuddannelse, som flest unge vælger, mens hf, sosu og tekniske skoler, er valgt, fordi den registerbaserede kortlægning af SPS viste, at der var mange SPS-modtagere på disse typer ungdomsuddannelser (EVA, 2019).

Der er samtidig kun udvalgt skoler med minimum 20 SPS-modtagere i det seneste skoleår, idet der dels skulle være det nødvendige antal elever til rådighed på skolen til at indgå i den del af undersøgelsen, der omhandler elevperspektiver (delundersøgelse 3), og dels for at sikre, at skolen har gjort sig tilstrækkeligt med erfaringer med støtten. Derudover har det været et kriterium, at skolerne ikke har hele klasser målrettet særlige elevgrupper, som fx elever med ordblindhed, da erfaringerne fra evalueringen skal anvendes af den brede gruppe af skoler.

Den geografiske spredning af skolerne er tilstræbt, dels fordi undersøgelser viser, at der er store geografiske forskelle på ungdomsuddannelsesinstitutioner med hensyn til fx elevgrundlag og praktikudbud, og dels fordi kortlægningen af SPS viste, at der er store regionale forskelle i andelen af SPS-modtagere pr. ungdomsuddannelsesinstitution (EVA, 2018; EVA, 2019).

3.1.2 Interviewmetode og udvælgelse af informanter

Analyserne i dette notat bygger på otte kvalitative gruppeinterviews samt et enkelt opfølgende telefoninterview med fagprofessionelle, der er involveret i arbejdet med SPS på de respektive skoler. Der er foretaget ét gruppeinterview pr. besøgt institution. Interviewene er foretaget i perioden oktober-december 2018.

Udvælgelsen af de konkrete fagprofessionelle, der har deltaget i interviewene, er sket i samarbejde med skolernes ledelse. Lederen på skolen er blevet bedt om at invitere alle de medarbejdere, der på forskellig vis er beskæftiget med SPS på skolen. De fagprofessionelle i interviewene tæller både de administrative medarbejdere, SPS-koordinatorer, uddannelsesledere, SPS-mentorer, læse- og skrivevejledere, studievejledere og kontaktlærere. Antallet og typen af fagprofessionelle, som deltager i gruppeinterviewene, varierer, da det er forskelligt på de enkelte institutioner, hvem der er involveret i arbejdet med SPS, og hvor mange af de pågældende medarbejdere der har haft mulighed for at deltage i interviews. Gruppeinterviewene med de fagprofessionelle er tilrettelagt som semi-strukturerede interviews.

Tabel 3.1 viser et overblik over skoletyper og stillingsbetegnelser for de fagprofessionelle, der har deltaget i gruppeinterviewene:

TABEL 3.1

Overblik over medvirkende i gruppeinterviews fordelt på skoletype

Skoletype	Medvirkende
Institution 1 (stx)	• Pædagogisk leder • Studievejleder • Læse- og skrivevejleder og støttegiver • Støttegiver • Administrativ medarbejder
Institution 2 (stx)	• Læse- og skrivevejleder • SPS-medarbejder og studievejleder • SPS-medarbejder og studievejleder • Administrativ medarbejder • Støttegiver og lærer
Institution 3 (hf)	• Støttegiver og lærer • Studievejleder og støttegiver • Studievejleder, støttegiver og lærer • Støttegiver og lærer
Institution 4 (hf)	• Pædagogisk leder* • Studievejleder, støttegiver og lærer • Læse- og skrivevejleder, støttegiver og lærer • Administrativ medarbejder
Institution 5 (sosu)	• SPS-koordinator • SPS-medarbejder og støttegiver • Koordinator **
Institution 6 (sosu)	• Læse- og skrivevejleder, SPS-medarbejder og støttegiver • SPS-medarbejder og støttegiver • SPS-medarbejder og støttegiver • Administrativ medarbejder
Institution 7 (teknisk skole)	• Administrativ medarbejder • Studievejleder, SPS-medarbejder og lærer • Studievejleder og SPS-medarbejder • Læse- og skrivevejleder*** og støttegiver • Støttegiver og værkstedsassistent • Støttegiver
Institution 8 (teknisk skole)	• SPS-koordinator og lærer • SPS-koordinator og studievejleder

Note: SPS-medarbejder dækker over mange forskellige stillingsbetegnelser, som umiddelbart dækker over samme funktion. På de forskellige skoler bliver en SPS-medarbejder kaldt SPS-lærer, SPS-mentor, SPS-vejleder eller SPS-medarbejder.

Note: * Pædagogisk leder har en koordinerende rolle for SPS-arbejdet, men har også andre ansvarsområder end SPS.

Note: ** Koordinator for fastholdelse, evaluering og kvalitetssikring på uddannelsen – men ikke organisering af SPS.

Note: *** Deltog ikke i gruppeinterviewet, men medvirkede i et efterfølgende enkeltinterview.

3.1.3 Fokus for interviewene

Formålet med de kvalitative gruppeinterviews med fagprofessionelle er at få en viden om, hvordan de forskellige uddannelsesinstitutioner organiserer og tilrettelægger SPS. Der er fokus på det konkrete indhold i støtten, hvordan de typiske forløb ser ud for SPS-modtagerne, samt hvordan rollefordelingen og samarbejdet på uddannelsesinstitutionerne ser ud, både internt hos de fagprofessionelle og i samarbejdet med andre aktører, som fx lærere på skolen og kommunen. Overgange i uddannelsessystemet, fx overgangen ind i en ungdomsuddannelse, overgangen ud af en ungdomsuddannelse og overgange til praktik på erhvervsuddannelserne, er endvidere et fokusområde i interviewene. Dette fokusområde er bl.a. motiveret af registerundersøgelsen, der viste, at SPS-modtagere i mindre grad overgår til almen praktik og i højere grad til skolepraktik, sammenlignet med ikke-SPS-modtagere, hvilket peger på, at der kan være nogle udfordringer med støtten med hensyn til praktik på erhvervsuddannelserne (EVA, 2019).

Derudover er formålet med interviewene at få en vurdering af fremmende og hæmmende faktorer, som de fagprofessionelle oplever i forhold til tilrettelæggelsen af SPS og i forhold til SPS-modtagernes udbytte af indsatser, samt hvorvidt de fagprofessionelle oplever at have de nødvendige kompetencer og den nødvendige viden, og om de oplever at have de nødvendige ressourcer til rådighed fra STUK.

4 Indhold i og organisering af SPS

Fokus i dette kapitel er at beskrive, hvad den konkrete SPS, der ydes på skolerne, indeholder, samt hvordan skolerne har valgt at organisere arbejdet. De lovmæssige rammer for skolernes arbejde med SPS og ministeriets vejledning hertil er beskrevet i afsnit 2.2.2.

4.1 Indhold i SPS

Dette afsnit beskriver de indsatser, som skolen tilbyder til SPS-modtagere, der modtager støtte på baggrund af psykiske vanskeligheder eller ordblindhed.

4.1.1 Støtte på baggrund af psykiske vanskeligheder

På tværs af de besøgte skoler beskriver de fagprofessionelle, at der tilbydes støttetimer til elever med psykiske vanskeligheder, såfremt de har dokumentation fra en læge på, at de har en diagnose, der giver mulighed for SPS. Elever med psykiske vanskeligheder kan efter behov søge om *støttepersontimer*, der har fokus på praktisk støtte på uddannelsen, og *studiestøttetimer*, der har fokus på faglig sparring og vejledning.

Typisk mødes en støttegiver med den enkelte elev ugentligt, men der kan også søges om færre eller flere støttetimer. På møderne drøftes forskellige emner både af faglig og personlig karakter. Det peger de fagprofessionelle på i interviewene, og de lægger vægt på, at støtten tilrettelægges efter den enkelte elevs behov, fordi det kan være meget forskelligt, hvilket behov eleverne har for støtte. For nogle elever er der behov for få timers støtte, der fokuserer på elevens skolegang, mens andre elever har brug for en mere omfattende støtte.

På tværs af de besøgte skoler fokuserer støtten typisk på, hvordan eleverne kan strukturere deres arbejde, fx hvordan de kan gribe en opgave an, få et overblik over pensum eller styre deres tid i forhold til at arbejde med lektier og lave opgaver. Herudover arbejdes der med at ”bygge bro ind i undervisningen” ved fx at hjælpe eleverne med, hvordan de kan spørge deres lærere eller andre om hjælp til faglige udfordringer eller selv arbejde med at finde løsninger.

Til eksamen stiller nogle af de besøgte skoler særlige lokaler, hjælpere og eksamenskurser, fx til at håndtere angst, til rådighed for målgruppen.

4.1.2 Støtte på baggrund af ordblindhed

På tværs af de besøgte skoler beskriver de fagprofessionelle, at der tilbydes programpakker og it-startpakker, instruktion til programmer samt studiestøttetimer til elever, der har dokumentation for ordblindhed i form af Ordblindedesten, der er udviklet af Undervisningsministeriet. På nogle af de besøgte skoler screenes alle førsteårselever for læse-/skrivevanskeligheder via en læse-/skrive-

test ved opstart på ungdomsuddannelsen. Elever, der scorer lavt i læse-/skrivetesten, bliver efterfølgende tilbudt en ordblindetest af læsevejlederen på skolen. På andre skoler er praksis kun at tilbyde ordblindetest til de elever, hvor der opstår mistanke om ordblindhed.

Der er store forskelle på, i hvilket omfang skolerne følger op på, hvordan det går med eleverne, når først den relevante læse- og skriveteknologi er installeret på computeren. På tværs af de besøgte skoler beskriver de fagprofessionelle, at eleverne kan kontakte læsevejlederne, hvis de har spørgsmål eller udfordringer, mens der på nogle af skolerne desuden er en praksis omkring at tage kontakt til eleverne løbende for at høre, hvordan det går, og på den måde sikre, at den kompenserende læse- og skriveteknologi bruges, og at der ikke er udfordringer hermed.

På de besøgte skoler er der forskel på, hvad praksis er for at søge studiestøttetimer til elever, der modtager støtte på baggrund af ordblindhed. Af interviewene med fagprofessionelle fremgår det, at når der gennemføres studiestøttetimer med unge på baggrund af ordblindhed, er der særligt fokus på at give eleverne hjælp til skriftlige opgaver samt at hjælpe dem med strategier til, hvordan de kan arbejde med de udfordringer, de har i undervisningen. Der er således fokus på, hvordan eleverne selv kan blive bedre til at mestre studiearbejdet og fremadrettet finde den hjælp, de har brug for.

Til eksamen tilbyder de besøgte skoler den forlængede eksamenstid til eleverne, som de har krav på. Herudover er der skoler, der sørger for tilgængelige eksamensopgaver til ordblinde elever via SPS-bevillingen, så der er mulighed for oplæsning, eller de får en person tilknyttet, der kan læse højt for eleverne, hvis behovet opstår.

4.1.3 Ekstratilbud til målgruppen

Det er forskelligt om og i hvilket omfang, skolerne tilbyder SPS-modtagerne støtte ud over den individuelle støtte, de har krav på. Nogle af de besøgte skoler fortæller, at skolen finansierer en række ekstratilbud målrettet elever med forskellige vanskeligheder, som fx diverse cafeer. Fx afholdes der på en af de besøgte skoler "mestringscafeer" for elever med psykiske vanskeligheder, der fx fokuserer på, hvordan man kan arbejde med at holde fokus i undervisningen, mens der på andre skoler afholdes ordblindecafeer for ordblinde elever, fx med fokus på, hvordan man kan få størst udbytte af den kompenserende læse- og skriveteknologi.

Udover deciderede tilbud rettet mod elever med forskellige vanskeligheder er der også eksempler på, at skoler indretter de fysiske rammer efter unge med psykiske vanskeligheder. Det kan fx være ved, at der indrettes et lokale, hvor eleverne kan få en pause, eller at eleverne får lov til at gå på kontoret, hvis de har brug for et pusterum. Et gymnasium har desuden valgt at gennemføre alle støttetimer for SPS-modtagere i en særskilt villa ved siden af skolen, hvor der er rolige omgivelser for eleverne.

Ud over tilbud målrettet elever med forskellige vanskeligheder beskriver flere af de besøgte skoler, at de har aktiviteter målrettet alle elevtyper, og som man som SPS-modtager særligt opfordres til at deltage i. Det drejer sig fx om information om studieteknik eller studiecafeer med fokus på lektier. En erhvervsskole tilbyder fx hjælp til praktikansøgninger, og et gymnasium giver et såkaldt "SRP-boost", hvor man kan få særlig hjælp til at tage hul på studieretningsprojektet.

4.2 Organisering af SPS

Dette afsnit beskriver, hvordan SPS er organiseret på de besøgte uddannelsesinstitutioner.

4.2.1 Kompetenceprofiler for fagprofessionelle, der arbejder med SPS

Der er store forskelle på, hvilken baggrund de fagprofessionelle, der arbejder med SPS, har, og hvordan de bliver klædt på forud for støttee arbejdet. Det fremgår af interviewene med de fagprofessionelle.

Mens de administrative medarbejdere beskriver at blive indført i de administrative systemer primært af andre kolleger, er der forskel på, hvordan de fagprofessionelle, der beskæftiger sig direkte med eleverne, er klædt på til deres arbejde.

Læsevejledere har typisk en formel læsevejlederuddannelse, som enten kan tages som enkelte moduler eller som en hel pædagogisk diplomuddannelse. Af interviewene med fagprofessionelle fremgår det, at der typisk på skolerne er ansat en eller flere læsevejledere, der varetager opgaverne omkring instruktion i kompenserende læse- og skriveteknologi for elever, der modtager støtte på baggrund af ordblindhed. Der er dog også eksempler på, at skolen har udliciteret instruktionen til eksterne, fx en VUC. Samtidig fremgår det af interviewene med de fagprofessionelle, at det kan variere både fra skole til skole, men også fra skoleår til skoleår på den samme skole, om det er læsevejledere eller almene undervisere, der varetager studiestøttetimerne for ordblinde.

Der eksisterer ikke formelle kompetencekrav til støttegivere for elever med psykiske vanskeligheder, og det fremgår af interviewene, at skolerne vægter forskellige hensyn, når støttegivere udpeges. Det kan således være med meget forskellige kompetencer og vidensgrundlag, at støttegiverne går ind i SPS-arbejdet. Mens det på nogle skoler prioriteres, at støttegiverne har en mentoruddannelse eller på anden vis er klædt på til opgaven, er der også eksempler på skoler, hvor de lærere, der varetager støttee arbejdet, ikke modtager kurser eller lignende.

I afsnit 5.4.1 behandles desuden, hvordan støttegivere oplever at være klædt på til støttee arbejdet.

4.2.2 Organisering af støttetimer

I forhold til støttetimer, hvad enten det er til elever, der modtager støtte på baggrund af psykiske vanskeligheder eller ordblindhed, er det forskelligt, hvordan de besøgte skoler har valgt at organisere støtten.

Forskellene på tilrettelæggelsen af støttetimerne handler særligt om, hvorvidt der er tale om en intern eller ekstern støttegiver, og om støttegiveren arbejder med SPS-arbejdet på deltid, som en relativt lille del af sin daglige beskæftigelse, eller på fuld tid.

Når skolerne bruger interne støttegivere til støttetimer, er der ofte tale om, enten at det er skolens lærere, der er støttegivere, eller at der er ansat medarbejdere på fuld tid til støttee arbejdet.

Når skolens lærere er støttegivere, udgør SPS-arbejdet typisk en mindre del af deres daglige arbejde. Det fungerer typisk sådan, at eleven har en lærer som fast støttegiver. Dog er der på de besøgte skoler også eksempler på, at elever, der modtager støtte på baggrund af ordblindhed, har forskellige faglærere tilknyttet som støttegivere i forskellige fag, således at de fx får hjælp til en

danskoopgave af en dansklærer. På nogle af de besøgte skoler, særligt erhvervsskoler og skoler med mange SPS-modtagere, er der ansat medarbejdere i fuldtidsstillinger, som kun beskæftiger sig med støttearbejdet. Det kan være personer med særlig viden om målgruppen, eller som har erfaringer med at arbejde med målgruppen. På nogle skoler er det specifikt fuldtidsansatte læsevejledere, der varetager støttetimer til elever, der modtager støtte på baggrund af ordblindhed.

Når skolerne bruger eksterne støttegivere til elever, der modtager støtte på baggrund af psykiske vanskeligheder, handler det typisk om støttegivere, der enten har et særligt kendskab til målgruppen eller den konkrete elev, der skal modtage støtte.

Blandt de besøgte skoler er der én skole, der har ansat et eksternt firma med dybdegående målgruppekendskab til unge med psykiske vanskeligheder, hvor støttegivere kommer ud på skolen og yder støtte til SPS-modtagerne. Det er forskelligt, hvor meget tid støttegiverne tilbringer på skolen, men én skole fortæller fx, at den eksterne støttegiver er tilstede på skolen fast to dage om ugen. Der er også eksempler på, at en støttegiver kan være en person, der har godt kendskab til SPS-modtageren, fx en tidligere støttegiver fra folkeskolen, som bliver tilknyttet blot den enkelte elev.

Dog fortæller de besøgte skoler også, at eksterne mentorer til tider bliver brugt af mere pragmatiske årsager. Fx fortæller en erhvervsskole, at de har brugt en støttegiver fra en anden erhvervsskole, som har haft ledig kapacitet, mens en anden fortæller, at de har haft gode erfaringer med en dygtig lærerstuderende.

4.2.3 Uddannelsesinstitutionen er ansvarlig for SPS

Som beskrevet i afsnit 2.2.2 i indledningen, er det uddannelsesinstitutionen, der er ansvarlig for at yde SPS til eleverne. Det betyder, at selv når elever på en erhvervsuddannelse skal i praktik, er det skolernes ansvar at sikre eleven den nødvendige støtte. Der eksisterer dog en uklarhed blandt de fagprofessionelle på tværs af de besøgte erhvervsskoler i forhold til, hvad ansvaret for SPS i elevens praktikperioder præcist indebærer. Uklarheden handler om, hvad hhv. skolens og praktikstedets roller er med hensyn til at sikre eleven den relevante støtte, fx hvem der skal udøve støtten.

Elever, der modtager støtte på baggrund af ordblindhed og har fået tildelt kompenserende læse- og skriveteknologi, kan vælge også at bruge læse- og skriveteknologien (fx ordforslagsprogram eller scannerpen) i praktikken. Elever kan også vælge at komme ind på skolen og få støttetimer i praktikperioden. På tværs af de besøgte erhvervsskoler peger de fagprofessionelle dog på, at de generelt oplever, at elever, der modtager støtte på baggrund af ordblindhed, har meget lidt behov for støtte under praktikken, hvor arbejdet er mere praktisk end skriftligt. Nogle af de besøgte skoler fortæller, at eleverne slet ikke bruger deres tildelte læse- og skriveteknologi i praktikken, men i stedet klarer sig med forskellige apps.

Elever, der modtager støtte på baggrund af psykiske vanskeligheder, har typisk et mere udtalt behov for støtte i praktikken. Det peger de fagprofessionelle på i interviewene. Dog er det forskelligt, hvor stor en rolle skolen spiller, når SPS-modtagere med psykiske vanskeligheder skal i praktik. På nogle skoler overlades det til de enkelte elever at gøre praktikstedet opmærksom på deres udfordringer og støttebehov, mens andre skoler på forskellig vis bidrager med at skabe en god kobling mellem elevens støtte på uddannelsen og praktikken.

4.2.4 Samarbejde omkring SPS

Der er store forskelle på de besøgte skoler med hensyn til om og hvor tæt, der samarbejdes om arbejdet med SPS på skolen. Mens der på nogle skoler er faste koncepter for SPS-arbejdet og samarbejdet herom, er det på andre skoler i højere grad overladt til den enkelte støttegiver at vurdere, hvordan der bedst ydes støtte til SPS-modtagere.

Samarbejde mellem fagprofessionelle på skolen

En af de besøgte erhvervsskoler har et helt fast koncept, understøttet af et it-system, som hele SPS-teamet kan tilgå. Af it-systemet fremgår det, hvordan der ydes forskellige typer SPS på skolen, og hvem der konkret har hvilket ansvar undervejs i processen. De fagprofessionelle fra skolen fremhæver det som en fordel, at der er en tydelighed omkring, hvordan SPS-arbejdet forvaltes, og at det foregår ens på hele skolen.

På en anden erhvervsskole har man organiseret SPS-arbejdet sådan, at hver af de store uddannelser har en SPS-koordinator, der varetager SPS-arbejdet på denne. Det betyder, at tilrettelæggelsen af støtten varierer på skolen fra afdeling til afdeling. Det fremhæves dog i interviewet på denne skole, at organiseringen løbende har givet anledning til lidt forvirring med hensyn til, hvilken SPS-koordinator de mindre uddannelser hører under.

Uanset om skolerne har et fælles koncept eller meget forskellige tilgange til SPS, beskrives det, at der er fokus på samarbejdet mellem de fagprofessionelle på skolen. Der er forskel på, hvor ofte og hvor formelt dette samarbejde foregår på de besøgte skoler. På nogle skoler beskriver de fagprofessionelle, at der er en løbende uformel dialog mellem en SPS-koordinator og støttegiver, mens der på andre skoler er sjældnere møder for hele SPS-teamet. Fx afholdes der på en erhvervsskole kvartalsmøder, hvor SPS-koordinatorer fra alle afdelingerne på skolen erfaringsudveksler eller får eksterne input. Herudover er der eksempler på skoler, hvor SPS-teamet gennemgår eleverne i de konkrete klasser og taler om eventuelle udfordringer for bestemte SPS-modtagere.

Samarbejde mellem støttegivere og lærere på skolen

På tværs af de besøgte skoler pointeres det, at det er nyttigt for lærerne at have viden om, hvilke elever i deres klasser der modtager støtte, og hvordan læreren kan være med til at understøtte elevernes behov i undervisningen. Dog lægges der vægt på, at eleven skal samtykke, for at støttegiveren deler viden om eleven med lærere, hvilket betyder, at det ikke sker for alle elever.

Samarbejdet mellem støttegiver og lærer kan både bestå i, at støttegiveren overleverer viden til læreren om eleven specifikt, eller hvad en diagnose vil sige, og hvordan læreren kan understøtte en elev i undervisningen. Der er desuden blandt de besøgte skoler eksempler på, at støttegivere og lærere mere direkte samarbejder, når der opleves at være et behov. Se afsnit 5.2.2 for en nærmere beskrivelse af, hvordan de besøgte skoler arbejder med at skabe sammenhæng mellem den individuelle støtte og undervisningen.

4.3 Forløb i SPS-arbejdet fra et støttebehov opdages, til en elev modtager støtte

På tværs af interviewene med de fagprofessionelle tegner der sig et billede af et typisk forløb på skolerne, fra en elev optages på en ungdomsuddannelse, og til eleven modtager støtte. De fagprofessionelle peger på, at forløbene i grove træk er ens, uanset om der er tale om elever, der modtager SPS på baggrund af psykiske vanskeligheder eller ordblindhed.

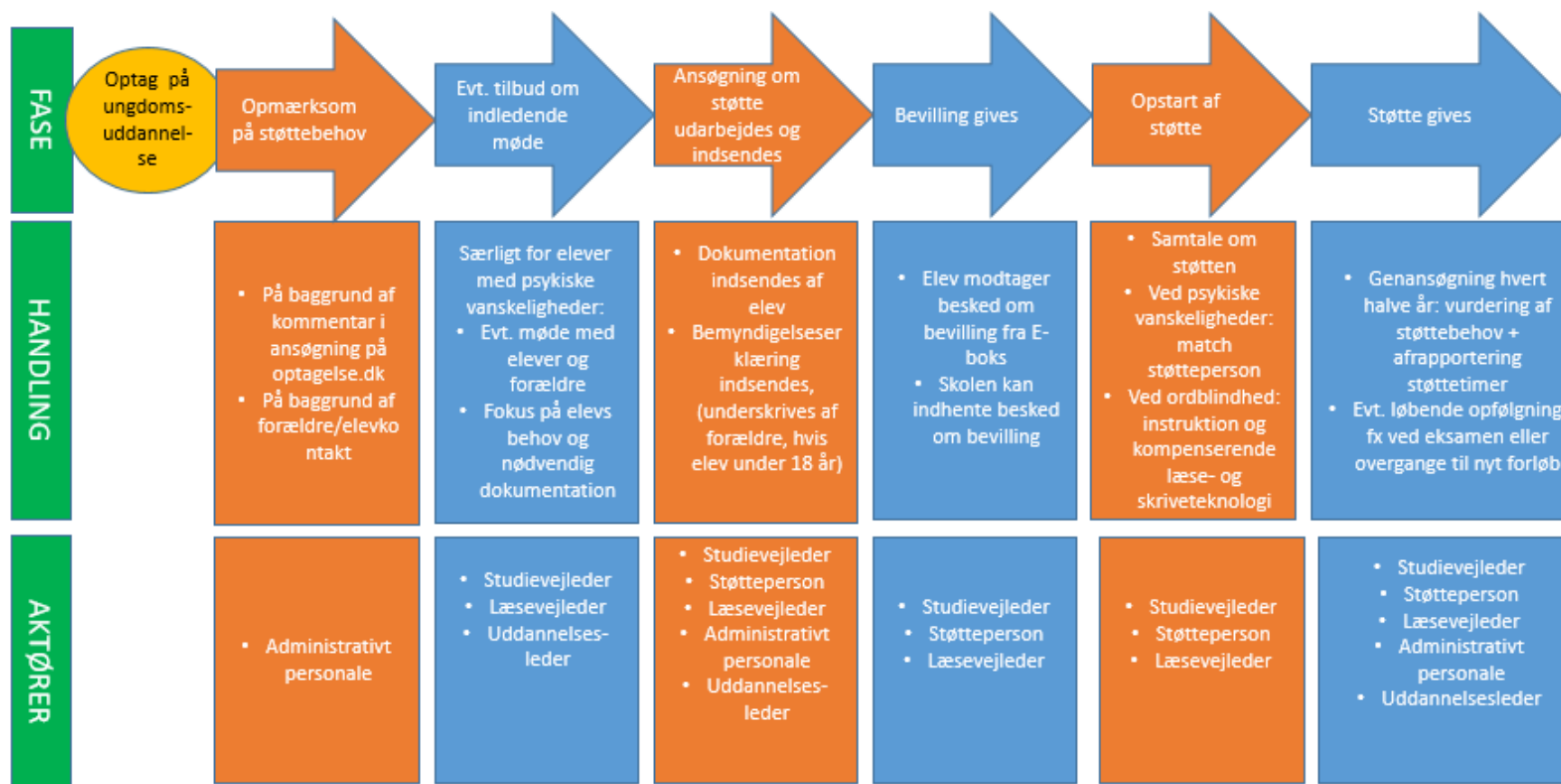
Dog fremgår det af interviewene, at der kan være forskelle på forløbene, fra et støttebehov opda-
ges, til en elev modtager støtte, afhængigt af om der er tale om en elev med et støttebehov, der er
kendt for skolen ved starten af uddannelsen, eller om skolen først bliver gjort opmærksom på støt-
tebehovet undervejs i elevens uddannelse. Den registerbaserede del af evalueringen af SPS viste,
at 75 % af eleverne starter med at modtage støtte på uddannelsen senest tre måneder efter ud-
dannelsesstart, mens 25 % starter på støtten senere (EVA, 2019).

Støtteforløb for SPS-modtagere med kendt støttebehov

Nedenstående figur 4.1 illustrerer et støtteforløb for en elev, der som de fleste SPS-modtagere har
et kendt behov for støtte ved start på ungdomsuddannelsen.

FIGUR 4.1

Illustration af typisk støtteforløb for elev med kendt støttebehov ved start på ungdomsuddannelse

Figur 4.1 viser, hvilke faser der typisk er i et støtteforløb, fra eleven optages på ungdomsuddannelsen, og til denne modtager støtte. Herudover fremgår det, hvilke handlinger der typisk ligger i de forskellige faser, og hvilke forskellige aktører der indgår i arbejdet. Figuren giver et overblik over et typisk støtteforløb på tværs af de besøgte skoler, men der vil være forskelle på, hvordan de forskellige handlinger udmøntes på skolerne, samt hvilke aktører, der helt konkret er involveret i arbejdet.

Støtteforløb for SPS-modtagere, hvor behov opdages undervejs

Det fremgår på tværs af interviewene med de fagprofessionelle, at støtteforløbet følger de samme faser for elever, hvor et støttebehov opdages undervejs på uddannelsen. Typisk bliver skolen gjort opmærksom på, at en elev har et støttebehov, af en støttegiver eller en lærer, der er blevet opmærksom på en elev, eller ved at eleven eller en forælder henvender sig til skolen.

De fagprofessionelle peger på, at der kan være forskellige årsager til, at et støttebehov ikke opdages fra start. Det kan skyldes, at en elev vælger ikke at søge støtte trods en diagnose eller et resultat i Ordblindetesten, der giver mulighed for SPS. Når elever ikke vælger at søge støtte, kan det ifølge de fagprofessionelle hænge sammen med, at de ikke selv oplever at have et stort behov, eller at de oplever, at der er et stigma forbundet med at modtage støtte.

Herudover fremgår det af interviewene, at for nogle elever bliver et støttebehov først tydeligt undervejs på uddannelsen. Dette kan fx skyldes, at eleven bliver stillet over for nye faglige udfordringer på ungdomsuddannelsen eller bliver sat i nye sociale relationer, som kan afsløre udfordringer, der ikke er blevet opdaget tidligere.

5 Hvad fremmer og hæmmer betydningen af SPS?

Dette kapitel har fokus på, hvad der, ifølge interviews med fagprofessionelle, henholdsvis fremmer og hæmmer, at SPS får en betydning for eleverne.

5.1 SPS har en positiv betydning for eleverne – men i forskelligt omfang

SPS har en positiv betydning for de elever, der modtager den. Det fremgår af interviews med fagprofessionelle på tværs af de besøgte skoler, der dog har svært ved at sige noget konkret om omfanget af støttens virkning. Når SPS har en positiv betydning for eleverne, peger de fagprofessionelle på, at det særligt handler om øget motivation og fastholdelse. Når elevens trivsel og motivation øges, kan det også få betydning for elevens fravær og karakterer, hvilket flere fagprofessionelle på tværs af skolerne yderligere peger på, er et område, hvor det kan ses, at støtten virker. På en skole beskrives betydningen af SPS på følgende måde:

Støttegiver 1: Man kan også mærke det på elevens indstilling til at gå i skole. Det synes jeg, er meget tydeligt, fordi meget af det, man oplever med sådan en elev, er en eller anden form for rastløshed eller opgiveness, hvis tingene bare bliver en lille smule svære. Hvis man er der for eleven, så kan man i hvert fald tage toppen af det, og (...) der er nogle, der siger "hold da op, det er første gang, jeg har skrevet så meget" og "det er første gang, jeg har afleveret en opgave", "det er første gang, jeg nogensinde har bestået et eller andet", "det er første gang, jeg har fået den karakter". Man kan i høj grad mærke det i dagligdagen (...) og selvfølgelig på beståelsesprocenten.

Støttegiver 2: det betyder noget for motivation og trivsel i det hele taget. Der er nogle, der selv sætter ord på, at "nu ser jeg mig selv i en ny rolle" og "matematik har altid være svært for mig, og nu går det som en leg". Når de fanger, at nu har de en ny chance for at få en ny rolle i klassen eller i et fag, så rykker de.

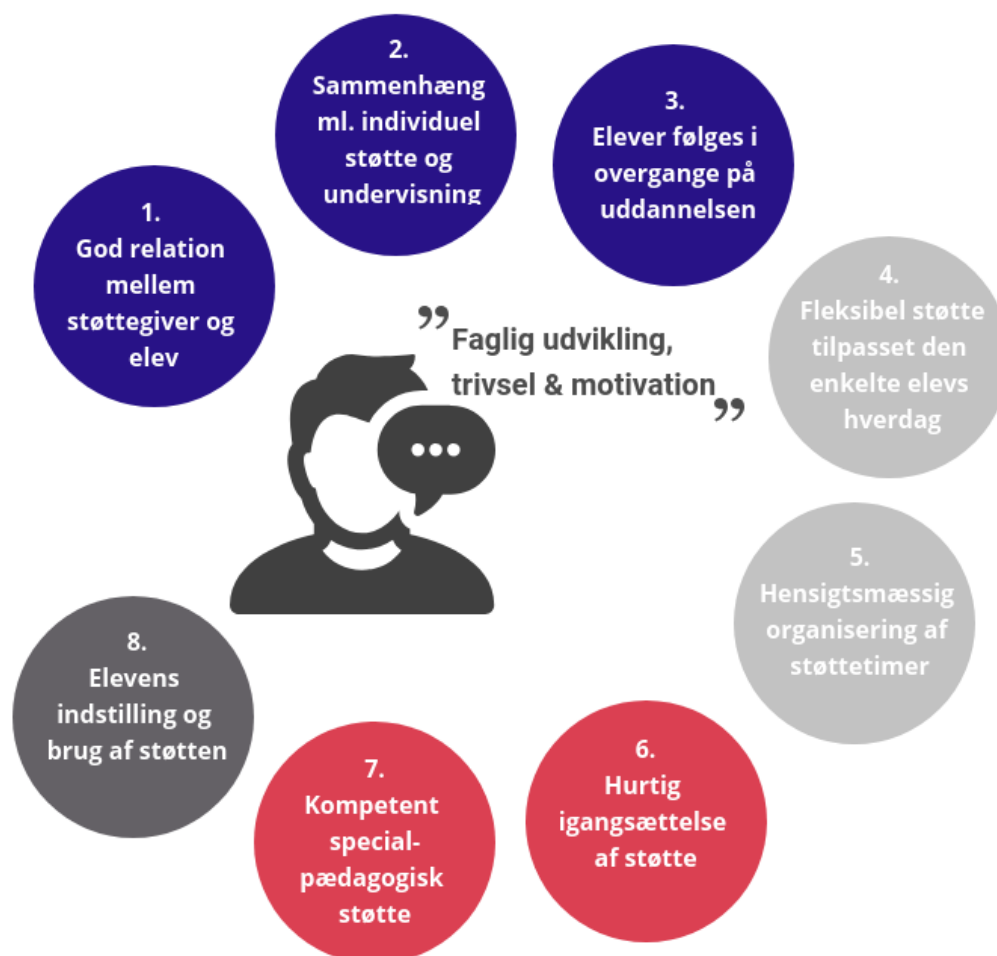
Interview med fagprofessionelle på en erhvervsskole

På tværs af de besøgte skoler fremhæver de fagprofessionelle særligt otte forhold, som har betydning for, hvordan støtten virker for den enkelte elev. Det gælder både elever, der modtager støtte på baggrund af ordblindhed eller psykiske vanskeligheder.

Af figur 5.1 fremgår først tre forhold, der knytter sig til *indholdet i støtten* (1. God relation mellem støttegiver og elev, 2. Sammenhæng mellem individuel støtte og undervisning og 3. Elever følges i overgange på uddannelsen), herefter to forhold, der knytter sig til *tilrettelæggelse af støtten* (4. Fleksibel støtte tilpasset den enkelte elevs hverdag og 5. Hensigtsmæssig organisering af støttetimer), dernæst to forhold, der knytter sig til *rammer for tilrettelæggelsen af støtten* (6. Hurtig igangsættelse af støtte og 7. Kompetent specialpædagogisk støtte), og til sidst 8. Elevens egen indstilling og brug af støtten. De otte forhold vil blive udfoldet herunder.

FIGUR 5.1

Forhold af betydning for, hvordan SPS virker

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut

5.2 Når støttens indhold fremmer eller hæmmer betydningen af SPS

Dette afsnit har fokus på, hvordan følgende aspekter af indhold i SPS kan have betydning for, hvor godt SPS virker for eleverne:

- God relation mellem elev og støttegiver
- Sammenhæng mellem den individuelle støtte og undervisningen
- Elever følges i overgange på uddannelsen.

5.2.1 God relation mellem støttegiver og elev

En tryk og tillidsfuld relation mellem elev og støttegiver er en forudsætning for, at eleven får et udbytte af SPS. Det fremgår på tværs af interviewene med fagprofessionelle på de besøgte skoler.

Relationen beskrives som helt afgørende for, at en elev engagerer sig og forpligter sig over for støttegiveren. På en skole beskriver en fagprofessionel betydningen af en god relation på følgende måde:

SPS-kordinator 1: Det [relationen mellem støttegiver og elev] har stor betydning hos os, altså i forhold til fastholdelse. Det er der ingen tvivl om. At der er en, de forpligter sig overfor, altså siger højt for en anden, at "jeg gør, hvad jeg kan, og jeg gennemfører det her". Mange af dem har opgivet et eller andet, bare fordi de kunne, altså "det her, det er svært, det gør jeg ikke", ham hos os [støttegiver på skolen], han får dem sgu til at gennemføre.

SPS-kordinator 2: Vi har mange piger, som har angst og depressioner. Bare det der med, at de ved, at der er en person, de kan komme til, når nu der er nogle ting, der er lidt svære, det giver dem en tryghed, tænker jeg, at der er en, de kan kontakte, når de har behov for det.

Interview med fagprofessionelle på erhvervsskole.

Fagprofessionelle på flere af de besøgte skoler lægger vægt på, at det er en fordel, når elever, der modtager støtte på baggrund af psykiske vanskeligheder, kan beholde den samme støttegiver gennem hele uddannelsen og opleve en kontinuitet i relationen. En fagprofessionel på en erhvervsskole beskriver fx, at de oplever, at det fungerer bedst, når elever kan beholde den samme støttegiver og ikke fx skifter støttegiver mellem grundforløb 1 og 2. De fagprofessionelle på skolen beskriver, at SPS-modtagerne ofte har erfaringer med at være "kastet rundt" i systemet, og netop derfor bliver et sammenhængende forløb vigtigt.

Vigtigheden af at følge op på, hvordan relationen fungerer med den enkelte elev, er også et fokuspunkt for de fagprofessionelle på tværs af de besøgte skoler, herunder også at give mulighed for at skifte støttegiver, hvis relationen ikke fungerer.

Herudover fremhæver de fagprofessionelle, at mødekadence, og at støttegiveren følger op fra gang til gang, er vigtigt for, at den gode relation opbygges og vedligeholdes. Fx beskriver en støttegiver, at det er væsentligt for relationen, at støttegiveren kan huske, hvad der var fokus på ved sidste møde, så eleven føler sig set og oplever, at der kommer noget ud af møderne.

Desuden nævner de fagprofessionelle, at det er væsentligt at sikre et godt match mellem elev og støttegiver. Dette beskrives nærmere i afsnit 5.3.2 om tilrettelæggelse af støtte, da arbejdet med at sikre et godt match hænger sammen med, hvordan skolen har valgt at organisere SPS-arbejdet.

5.2.2 Sammenhæng mellem den individuelle støtte og undervisningen

En tydelig sammenhæng mellem den individuelle specialpædagogiske støtte og undervisningen kan styrke virkningen af SPS. Det peger de fagprofessionelle på i interviewene.

Støtte i undervisningen som supplement til individuel støtte giver mulighed for at yde rettidig støtte

På nogle erhvervsskoler er der gode erfaringer med, ud over den individuelle støtte, også at yde støtte til eleverne i selve undervisningssituationen. De skoler, der også støtter eleverne i undervisningen, er karakteriseret ved at være store erhvervsskoler, der har støttegivere ansat i fuldtidsstillinger, og hvor der er en vis fleksibilitet i forhold til tilrettelæggelse af den støtte, der ydes. Det vil være svært at kunne rumme et sådant tilbud på mindre skoler, hvor lærere fungerer som støttegivere for enkeltelever.

Skolerne, der støtter SPS-modtagere i undervisningen, fremhæver, at det særligt er en god mulighed, når der er flere elever i den samme klasse med et støttebehov. Når støttegiveren er tilgængelig i undervisningen, giver det, ifølge de fagprofessionelle, mulighed for at afklare eventuelle uklarheder eller tvivl, som eleverne måtte have i situationen, og man undgår derved nogle af udfordringerne forbundet med, at det er svært at finde tid til støtten i elevernes hverdag. Støttegiveren, der

deltager i undervisningen, hjælper fx elever, der ikke har forstået en instruks, hjælper med opgaver, gruppearbejde eller hjælper de elever, der har brug for hjælp til at strukturere deres tid i undervisningen. De fagprofessionelle fremhæver på disse skoler, at det er positivt, at hjælpen kan komme der, hvor der er behov for den, idet man kan undgå, at eleven går i stå og ikke kan følge med i undervisningen.

En støttegiver på en erhvervsskole beskriver betydningen af at være med i undervisningen på følgende måde:

Jeg er bare fysisk tilstede, og jeg kan lige lægge en hånd på skulderen. De kan godt bare kan finde på at rejse sig op. Så spørger jeg, om de skal lave det her færdigt, og så er det det, de gør. Så siger de tak for hjælpen. Bare det at jeg er der. Jeg er bare kugledynen, når jeg er der. At jeg sidder ved siden af dem, også selvom jeg kigger på min egen skærm – det giver dem en ro, at de ved, at der er nogen, der har styr på det. Også de ordblinde, de skriver bedre, når vi sidder ved siden af, fordi de bliver tvunget til at bruge deres hjælpemidler, for de kan ikke lade være, når jeg sidder ved siden af.

Støttegiver på erhvervsskole.

Desuden beskrives det i interviewene som en fordel ved, at en støttegiver deltager i undervisningen, at det giver læreren mulighed for fuldt ud at fokusere på undervisningen, mens støttegiver kan håndtere noget, der er ved at trække op hos en SPS-modtager, eller tage en kort snak, hvis der opstår et spontant behov. Støttegiveren er i disse tilfælde opmærksom på også at hjælpe de elever, der ikke er SPS-modtagere, hvilket nogle fagprofessionelle peger på, også kan være med til at ”afmystificere” det at få hjælp i undervisningen.

Viden om støttebehov giver lærerne mulighed for at tage hensyn i undervisningen

Der er forskelle på de besøgte skoler med hensyn til, hvordan viden om SPS-modtageres støttebehov overleveres til lærere.

På nogle skoler fortæller de fagprofessionelle, at de typisk sender en e-mail til skolens lærere, hvor det fremgår, hvilke elever der modtager støtte på baggrund af ordblindhed eller psykiske vanskeligheder. På andre skoler er der eksempler på overleveringsmøder, enten mellem støttegiveren og enkelte lærere eller mellem SPS-teamet og en større gruppe af lærere. På en skole har de fx ”klasse-runder”, hvor SPS-teamet og samtlige kontaktlærere gennemgår alle klasserne og snakker om opmærksomhedspunkter ved bestemte elever.

Flere fagprofessionelle på tværs af skoler beskriver desuden, at de giver lærere information om, hvad det vil sige at have forskellige typer vanskeligheder. På en skole nævner de fagprofessionelle fx, at lærerne ofte kan træde ved siden af med en elev, hvis de ikke har nok viden om elevens diagnose, og hvordan man tager hensyn til eleven i undervisningen:

SPS-koordinator: I forhold til underviserne er svaret fra dem, at de kunne godt tænke sig at vide noget mere om de her elever omkring deres diagnoser (...) der er tilbagemeldingen fra dem "ej, jeg vil gerne vide lidt mere, kan du ikke lige hurtigt ride op, hvad er en ADHD-elev? Jo, det kan vi da (...), men det er jo ikke nok.

Støttegiver: Der er også nogle, som begår de der brølere med ironi og sarkasme og værkstedssprog, og hvis der er noget, som ikke fungerer over for ADHD-elever, så [er det det]. De fanger den ikke og føler sig egentlig fanget og udstillet og føler sig gjort til grin og såret.

SPS-koordinator: Og det er de første uger, det sker, det er helt åbenlyst, der går de forkert af hinanden nogle gange.

Interview med fagprofessionelle på erhvervsskole

Der er desuden eksempler på fagprofessionelle, der sender e-mails til lærere, hvor de beskriver, hvad ordblindhed konkret er, og hvordan de kan understøtte eleverne i undervisningen. En læsevejleder beskriver, at det kan være nyttigt at forklare, at eleverne skal have lov til at have computeren fremme i undervisningen, og at lærerne ikke skal bede eleverne om at læse højt i klassen. De fagprofessionelle på en anden skole beskriver desuden, at de er ved at udvikle en folder henvendt

til lærerne, som handler om SPS mere generelt, og som giver tips til undervisningen. Der er også eksempler på skoler, hvor SPS-medarbejdere har haft indslag på pædagogiske møder for lærere, hvor de har fortalt om forskellige elevtyper og diagnoser samt de forskellige støtteformer. På nogle af de besøgte skoler er det desuden praksis, at støttegivere en gang imellem deltager i undervisningen med eleven for at have bedre kendskab til, hvad der foregår i undervisningen.

Samtidig er der også skoler, der peger på, at lærerne har travlt, og at det er forskelligt, i hvilket omfang lærerne har tid og mulighed for at få viden om eleverne og tilpasse undervisningen til individuelle behov.

Løbende kontakt mellem støttegiver og lærere styrker koblingen af støtten til undervisningen

Der er desuden eksempler på skoler, hvor støttegivere løbende har kontakt med SPS-modtageres lærere omkring at støtte elever. Af interviewene fremgår det, at kontakten mellem lærere og støttegivere typisk foregår ad hoc, når lærer eller støttegiver oplever, at der er behov for det.

Typisk handler drøftelser mellem støttegiver og lærer om, hvad der fylder for eleven. Det fremgår af interviewene, at det fx kan være støttegiveren, der tager initiativ til en snak om, hvordan der kan tages hensyn til en elev i undervisningen. På en skole beskriver de fagprofessionelle, at støttegiveren kan tage fat i en elevs lærer, hvis en elev giver udtryk for, at alt går fint, men støttegiveren har en fornemmelse af, at det faktisk ikke er tilfældet. I de tilfælde kan kontakten mellem støttegiver og læreren betyde, at støttegiveren kan yde en støtte, der bedre kan hjælpe den enkelte elev. Dette er selvsagt mest oplagt på skoler, hvor støttegiveren er tilgængelig i hverdagen på skolen.

Der er også eksempler fra de besøgte skoler på, at det er lærere, der tager fat i støttegivere for at fortælle om nogle udfordringer, som en elev kan have i undervisningen.

Nogle af de besøgte skoler fremhæver det desuden som positivt, at støttegiveren kan agere "lemled" mellem lærer og elev og fx træde til og tage en snak med en lærer, hvis en elev er for presset af en opgavefrist. Det beskrives som en stor støtte for eleven, når støttegivere og lærere i samarbejde kan flytte rundt på tidsfrister.

På en hf beskrives samarbejdet mellem støttegivere og lærere på følgende måde:

Støttegiver 1: Læreren spørger [støttegiveren], hvis der er noget særligt, og vender det, hvis der også er noget svært ved at få undervisningen til at fungere, fordi der er en, der karter rundt. (...) eller en, der råber op eller går i affekt

Støttegiver 2: Man kan jo også godt som mentor skrive til læreren, hvis en kursist er ved at bryde sammen på baggrund af mange skriftlige opgaver (...) om man kan lave en eller anden særlig aftale eller være lidt forsigtig med den og den.

Interview med fagprofessionelle på hf

5.2.3 Elever følges i overgange på uddannelsen

Overgange i uddannelsen udgør kritiske perioder, som kan være svære for eleverne. Det fremgår af interviewene med fagprofessionelle. Det gælder særligt overgangen ind i praktikperioder på erhvervsuddannelserne, men også mere generelt overgange ud af ungdomsuddannelserne.

Dette afsnit viser, at det kan være en styrke for eleverne, når der er åbenhed omkring deres støttebehov ved overgangen til praktikperioden, og når støttegivere på skolerne hjælper ved at bygge bro til praktikken. Herudover kan det være en hjælp for SPS-modtagere, på tværs af skoletyper, hvis de kan få støtte omkring overgangen videre fra deres ungdomsuddannelse.

Åbenhed omkring støttebehov giver bedre praktikforløb for SPS-modtagere på erhvervsuddannelser

Når fagprofessionelle på erhvervsuddannelserne beskriver, at overgangen til praktik opleves som særligt udfordrende, hænger det sammen med, at støtte, der skal gives i praktikperioden, skal tilrettelægges i samarbejde med praktikstedet. Fx skal det aftales, hvor støttetimer skal finde sted, hvem der skal give støtten, og hvem der skal udfylde forløbsbeskrivelser til STUK.

Der er forskellig praksis for samarbejdet med praktikstedet på de besøgte erhvervsskoler. De fagprofessionelle fortæller i interviewene, at en støttegiver i praktikken typisk er en person på praktikstedet, men der er også eksempler på, at skolen og praktikstedet samarbejder om, at SPS-modtageren kan beholde en kendt støttegiver. Nogle skoler lægger vægt på, at den enkelte elev selv skal gøre opmærksom på sit støttebehov, og andre skoler understøtter i højere grad eleven i den første kontakt til praktikstedet. Der er fx en skole, der har udarbejdet en folder om SPS til praktiksteder. På en anden skole er det ikke SPS-teamet, men en praktikkonsulent, der har ansvaret for at lave aftale om støtte med praktikstedet i forbindelse med udarbejdelse af uddannelsesaftalen.

På tværs af de besøgte skoler peger de fagprofessionelle på, at det er en udfordring, at særligt elever, der modtager støtte på baggrund af psykiske vanskeligheder, ikke altid modtager den nødvendige støtte i praktikken, fordi de vælger ikke at fortælle praktikstedet om deres støttebehov. Det skyldes, at eleverne frygter, at de ikke får en praktikplads, hvis de fortæller om deres udfordringer og støttebehov til en samtale med en fremtidig arbejdsgiver. En erhvervsskole beskriver det dilemma, som eleverne står overfor i forbindelse med en samtale med et praktiksted, på følgende måde:

SPS-kordinator 1: Vi har haft nogle tilfælde, hvor eleven har fået en praktikplads, hvor vi ikke har formidlet, at den elev havde nogle vanskeligheder – og vi har faktisk haft en dialog omkring, om det er noget, vi skal gøre, for vi har jo faktisk tavshedspligt, så det er eleven, som faktisk skal komme og sige "Ved I hvad, jeg har faktisk den her diagnose, og jeg ved, at man kan få støtte". Det er sådan lidt et gråzonefelt, for det er jo klart, at det ville helt klart gavne eleven at få den støtte, men det er med at komme ud til en samtale og sige "hey, I skal faktisk lige vide, at hvis I ansætter mig, så skal jeg også lige have støtte på", det er ikke så godt.

SPS-kordinator 2: Og på den anden side kan man hoppe i fælden "Vi prøver at se, hvordan det går". Det har de fleste, som arbejder med det her, oplevet. Og så er det for sent, når det er.

Interview med fagprofessionelle på erhvervsskole

De fagprofessionelle fortæller, at det i nogle tilfælde kan være svært for dem at hjælpe eleverne med overgangen til praktik på grund af deres tavshedspligt. På trods af at de fagprofessionelle fortæller, at de i samtaler med eleverne argumenterer for, hvorfor det er en fordel, at praktikstedet kender elevens behov, er det i sidste ende elevens valg. Hvis en elev ikke ønsker at fortælle et praktiksted om sine udfordringer og støttebehov, må støttegiveren acceptere dette valg. Også selvom en støttegiver vurderer, at eleven har behov for støtte for at kunne fuldføre sin praktik.

De fagprofessionelle fortæller endvidere, at den manglende støtte i praktikken i værste tilfælde kan betyde, at eleven ikke er i stand til at gennemføre praktikken, eller som det beskrives på en skole, opsiges af et praktiksted, fordi de ikke har fået fortalt om deres støttebehov og derved har fået skabt den nødvendige forståelse for elevens behov og reaktionsmønstre.

Kobling i overgange mellem skoleperioder og praktikperioder støtter særligt elever på erhvervsuddannelser med psykiske vanskeligheder

Nogle af de besøgte skoler fortæller, at støttegivere deltager i overleverings- og sparringsmøder, fordi det er et godt udgangspunkt for praktikperioden, at praktikstedet fra start forstår, hvilke udfordringer eleven har, og hvilken støtte der er behov for. Der er også skoler, hvor støttegiveren giver sine kontaktoplysninger til praktikstedet, og hvor de kan kontakte støttegiveren og få sparring om

en konkret elev, hvis der bliver behov for det under praktikken. Herudover er der eksempler på skoler, hvor støttegivere klæder elever på til mødet med et praktiksted, fx ved at tale om, hvordan de fortæller praktikstedet om deres behov på en god måde frem for blot at levere en diagnose og lægge ”svesken på disken”, som en erhvervsskole beskriver det.

Generelt beskriver de fagprofessionelle på erhvervsskolerne, at der er gode erfaringer med, at praktiksteder gør en indsats for at imødekomme SPS-modtagernes behov. En skole fortæller, at de kender specifikke virksomheder, som de samarbejder med, og som de ved, er gode til at håndtere de lidt ”skæve” elever.

En anden skole fortæller, at de har gode erfaringer med, at eleven fortsætter med at komme ind på skolen og få støtte i praktikperioden, så støttegiver på den måde følger eleven i praktikken.

Vejledning ud af uddannelsen kan støtte SPS-modtagere på deres videre vej

Selvom de besøgte skoler peger på, at de henviser eleverne videre til studievalg eller UU-vejledere med hensyn til spørgsmål om overgange ud af ungdomsuddannelsen, er der samtidig skoler, der arbejder med at hjælpe SPS-modtagere videre, enten fra en afbrudt eller afsluttet uddannelse. Med hensyn til elever, der afbryder en ungdomsuddannelse, beskriver de fagprofessionelle på tværs af de besøgte skoler, at de bidrager til at afklare elever og hjælpe dem videre til et mere realistisk tilbud.

Med hensyn til de elever, der afslutter deres ungdomsuddannelse, er der fagprofessionelle, særligt på gymnasier og hf, der beskriver, at de på forskellig vis støtter eleverne i overgangen ud af uddannelsen. Med hensyn til elever, der modtager SPS på baggrund af ordblindhed, fortæller de fagprofessionelle, at de gør eleverne opmærksomme på deres muligheder for at få støtte fremover i uddannelsessystemet. For elever, der fortsætter direkte i videregående uddannelse, er det muligt at få programpakke eller it-startpakke med direkte, men for andre elever fortæller skolerne, at de figurerer som ordblinde i systemet, og at de derfor – også på et senere tidspunkt – kan søge støtte i forbindelse med videre uddannelse.

Med hensyn til SPS-modtagere med psykiske vanskeligheder beskriver nogle af de fagprofessionelle, at de forsøger at lette overgangen, ved at støttegiveren taler om denne med eleven. På en af de besøgte erhvervsskoler beskriver de fagprofessionelle fx, at støttegiverne mod slutningen af uddannelsen arbejder med at gøre eleverne bedre i stand til at klare sig selv, hvilket de refererer til som ”udslusning”. Herudover er der et eksempel på et gymnasium, hvor støttegiverne stadig har kontakt med elever, der er stoppet på gymnasiet, hvis der er behov herfor.

5.3 Når tilrettelæggelse af støtten fremmer eller hæmmer betydningen af SPS

Dette afsnit har fokus på, hvordan følgende aspekter af tilrettelæggelsen af SPS kan have betydning for, hvor godt SPS virker for eleverne:

- Fleksibel støtte tilpasset den enkelte elevs hverdag
- Hensigtsmæssig organisering af støttetimer.

5.3.1 Fleksibel støtte tilpasset den enkelte elevs hverdag

Det er betydningsfuldt, at støtten er fleksibel og kan tilpasses den enkelte støttemodtagers behov. Det peger de fagprofessionelle på i interviewene. Det handler både om, at det kan være svært for eleverne at finde tiden i hverdagen, og om at det kan være forskelligt, hvilken støtte den enkelte elev har behov for.

Støtten skal tilpasses den enkeltes behov for at ramme plet

Det fremgår af interviews med fagprofessionelle, at det er væsentligt for elevens udbytte af støtten, at indholdet kan tilpasses den enkelte elevs behov. Behovet for en individuelt tilpasset støtte handler om, at der er store forskelle på, hvilken støtte eleverne har behov for, og hvor ofte de har behov for det. Mens det for nogle elever giver en ro blot at vide, at der en voksen, de kan gå til med spørgsmål, så har andre langt større støttebehov. En støttegiver beskriver, at mange ting kan have indflydelse på elevens støttebehov, fx diagnose, uddannelsesstype og de arbejdsformer, der indgår på uddannelsen.

Det kommer jo an på, hvad det er for nogle vanskeligheder, vi taler om. (...) og hvad er det for en uddannelse, og hvad er det for en måde, man arbejder på her på uddannelsen. Det er jo helt tydeligt, hvis man sidder på data og kommunikation, for eksempel, og har glemt at tage sin medicin, når man har ADHD. Det er meget tydeligt. Men til gengæld, hvis man er lidt introvert og måske autistic, så passer det dem formidabelt, det der med at have et afgrænset område [at arbejde med].

SPS-koordinator på erhvervsskole

Flere af de fagprofessionelle fortæller desuden, at de yder en mere omfattende støtte, end de er forpligtede til. Særligt beskriver de fagprofessionelle på tværs af skolerne, at der er fokus på at sikre, at eleverne kommer i gang med og får struktur på dagen. Fx er der på nogle af de besøgte skoler støttegivere, der ringer og vækker elever, hvis der vurderes at være behov for det, eller sender sms'er, hvis eleven ikke dukker op i skole. Et gymnasium beskriver desuden, hvordan de har lavet en ordning, hvor SPS-modtagere med psykiske vanskeligheder i perioden med SRP (Studieretningsprojektet) møder op hver morgen og "tjekker ind" på kontoret. Det at eleverne skal møde op på skolen, opleves at understøtte, at der kommer struktur på dagene, og at eleverne kommer i gang med dagen, hvilket ellers kan opleves som en udfordring for målgruppen.

Specifikt for ordblinde SPS-modtagere beskriver en erhvervsskole, at de arbejder med at give eleverne "makkere" i deres klasse. Makkeren er en anden elev i klassen, der hjælper med at læse tekst op i løbet af dagen, hvis en SPS-modtager får svært ved noget. Det kan være elever, der ikke er ordblinde, der kan hjælpe en ordblind elev, men der er også eksempler på, at ordblinde kan være hinandens makkere, så de kan støtte hinanden i hverdagen. Denne makkerordning fordrer dog, at eleven er åben om sin ordblindhed, og at eleven giver de fagprofessionelle lov til at give information om ordblindhed videre til andre elever i klassen.

Støtten skal tilpasses elevernes hverdag, for at de prioriterer den

Det kan være udfordrende at planlægge støttetimer på et godt tidspunkt for eleverne. Det fremgår på tværs af interviews med fagprofessionelle og beskrives som en udfordring, at eleverne ofte ikke møder op til planlagte støttetimer efter skoledagen. Det skyldes blandt andet, at skoledagen i forvejen opleves som lang, og at eleverne også skal andre ting i deres fritid. En skole beskriver udfordringerne med at finde tid til støtten således:

Støttegiver 1: Vi er udfordret på den måde, at vores elever, specielt de unge gf1- [grundforløb 1] og gf2- [grundforløb 2] elever, vi kan simpelthen ikke få dem til at blive efter skoletid.

Støttegiver 2: Mange af dem, synes jeg egentlig, har gavn af, når man sidder 1:1, men de kan både have svært ved at erkende, at de har et behov, og de kan også have svært ved, at andre ser, at de får den støtte.

Interview med fagprofessionelle på erhvervsskole.

Trods udfordringerne peger de fagprofessionelle i interviewene på, at SPS-modtagere typisk vil have svært ved at undvære undervisningen, hvorfor det prioriteres at lægge den individuelle støtte uden for undervisningen. På den enkelte skole, der er citeret ovenfor, vælger de dog en gang i mellem at placere den individuelle støtte i undervisningstiden, så SPS-modtageren tages ud af den almindelige undervisning, hvis eleven gentagne gange ikke dukker op til støttetimerne uden for undervisningstiden.

På de besøgte skoler er der fokus på, hvordan man kan arbejde med at forpligte eleven til at møde op til støttetimerne. Nogle steder arbejder man med at booke faste aftaler med eleven, så det i mindre grad bliver op til eleverne selv at sige til, når de oplever at have behov for støtte. Et gymnasium beskriver at have gode erfaringer med at sætte støtten på elevernes skema. Dog er der på skolen samtidig en opmærksomhed omkring, at denne løsning ikke fungerer for alle, da nogle elever ikke ønsker, at støttetimer skal fremgå af deres skema.

Åbenhed om støttebehov kan give bedre mulighed for at støtte eleverne

Flere skoler beskriver, at det kan være en udfordring, at eleverne ikke altid har lyst til, at andre elever og lærere skal vide, at de modtager SPS, af frygt for at blive opfattet som ”særlige tilfælde”, og da de ikke har lyst til at skulle blive behandlet anderledes end de andre elever. Dette gælder både for elever, der modtager støtte på baggrund af ordblindhed og på baggrund af psykiske vanskeligheder.

Dog peger fagprofessionelle på tværs af de besøgte skoler på, at de forsøger at afdramatisere det at få støtte, og at de opfordrer elever til at dele viden om deres støttebehov, særligt med deres lærere, men også gerne klassekammerater, eller give støttegiveren tilladelse til det. I den forbindelse peger flere fagprofessionelle på tværs af skolerne også på, at det kan være en fordel for samarbejdet mellem både fagprofessionelle, lærere, SPS-modtageren og de andre elever i klassen/på skolen, hvis der er kendskab til den enkelte SPS-modtagers støttebehov, idet kendskab til SPS-modtagerens udfordringer og behov forbedrer de forskellige parter mulighed for at yde støtte.

På tværs af interviewene med fagprofessionelle er der fokus på, at muligheden for SPS skal være synlig for eleverne. I den forbindelse fremhæver de fagprofessionelle på tværs af skolerne, at viden om støtten kan gøre, at eleverne oplever det som ”mindre farligt” at søge om støtte. Dette arbejder skolerne med på forskellig vis, fx ved at en støttegiver kommer rundt i klasserne i forbindelse med opstart på uddannelsen og fortæller om mulighederne.

5.3.2 Hensigtsmæssig organisering af støttetimer

Organisering af støttetimer kan have betydning for, hvor godt støtten virker for SPS-modtagerne. Det fremgår af interviews med fagprofessionelle, at der er en række fordele og ulemper forbundet med forskellige organiseringsformer, der særligt knytter sig til, hvorvidt støttegivere er interne eller eksterne, og om de beskæftiger sig med støttearbejdet på fuld tid eller deltid.

I nedenstående tabel 5.1 ses et overblik over de fordele og ulemper, som de fagprofessionelle fremhæver ved de forskellige tilrettelæggelsesformer af støttetimer.

TABEL 5.1

Overblik over fordele og ulemper ved forskellige tilrettelæggelsesformer af støttetimer.

	Støttegiver på deltid	Støttegiver på fuld tid
Intern støtteperson	Fordele: - Indblik i hverdagen på skolen - Indblik i presperioder - Elevkendskab - Tryk relation, kendt ansigt - Let adgang til elevers lærere Ulemper: - Hvis støttegiver vurderer elev i undervisning - Manglende fleksibilitet i støtte - Pragmatisk match elev og støttegiver - Mindre indblik i funktionsnedsættelsen	Fordele: - Indblik i hverdagen på skolen - Indblik i presperioder - Elevkendskab - Tryk relation, kendt ansigt - Let adgang til elevers lærere - Fleksibel støtte tilpasset elev Ulemper: - Mindre indblik i den undervisningssituation, som eleven indgår i
Ekstern støtteperson	Fordele: - Målgruppekendskab eller kendskab til elev - Adskilt fra elevers øvrige skolegang Ulemper: - Mindre indblik i hverdagen på skolen - Mindre indblik i den undervisningssituation, som eleven indgår i - Mindre indblik i presperioder - Ingen let adgang til elevers lærere - Mindre fleksibilitet i støtte	Fordele: - Målgruppekendskab eller kendskab til elev - Adskilt fra elevers øvrige skolegang - Fleksibel støtte tilpasset elev Ulemper: - Mindre indblik i hverdagen på skolen - Mindre indblik i den undervisningssituation, som eleven indgår i - Mindre indblik i presperioder - Ingen let adgang til elevers lærere

Fordele og ulemper ved henholdsvis interne og eksterne støttegivere på deltid og fuld tid udfoldes nærmere herunder.

Fordele og ulemper ved interne og eksterne støttegivere

I interviewene med fagprofessionelle fremgår en række fordele og ulemper forbundet med at benytte henholdsvis interne og eksterne støttegivere. De fordele og ulemper, der særligt fremhæves i interviewene, handler om betydningen af, hvor tæt støttegiveren er på eleven og elevens hverdag, hvordan de er uddannede, og hvilket kendskab de har til målgruppen.

Betydningen af, hvor tæt støttegiveren er på eleven og elevens hverdag

I interviewene med fagprofessionelle lægges der vægt på, at eksterne og interne støttegivere typisk har forskelligt kendskab til den enkelte elev og elevens konkrete hverdag på skolen.

Skoler, der gør brug af interne støttegivere, uanset om der er tale om lærere med få elever tilknyttet eller medarbejdere, der arbejder med SPS-arbejdet på fuld tid, fremhæver støttegavernes kendskab til elevernes hverdag som positivt. Det betyder blandt andet, at de kender skolen og typiske presperioder i løbet af skoleåret, og at de relativt let kan tage en uformel snak med en elevs lærere i hverdagen, hvis der skulle opstå et behov for dette. Særligt de skoler, der anvender skolens lærere som støttegivere, peger på, at det er en fordel, at lærerne har et mere indgående kendskab til elevens hverdag, og hvad der i det hele taget fylder for eleven.

Herudover påpeger de skoler, der bruger interne støttegivere, at det kan give eleverne en tryghed, at støtten gives af personer, der til daglig befinder sig på skolen. Der er dog forskellige perspektiver på de besøgte skoler i forhold til, hvor tæt en støttegiver bør være på elevens hverdag, og om det fx kan være en fordel, at en støttegiver også er underviser for eleven eller ej.

Mens nogle af de besøgte skoler ser det som en fordel, at en støttegiver også er lærer for eleven og har et dybere kendskab til eleven og den kontekst, eleven indgår i i hverdagen, er der andre skoler, der prioriterer en vis afstand mellem elevens daglige undervisning og SPS. På de skoler handler det om at sikre, at eleverne ikke skal vurderes og have karakterer fra samme person, som de skal have støtte fra. Som en støttegiver beskriver det, handler det om, at eleven ikke skal have ”noget i klemme” i relationen til støttegiveren. På et af de besøgte gymnasier, der bruger lærere som støttegivere, er der derfor fokus på at matche elever og støttegivere sådan, at elever ikke har deres egne lærere som støttegivere.

For de skoler, hvor der gøres brug af eksterne støttegivere, er der behov for, at støttegiveren på anden vis får viden om elevens hverdag, fx via eleven eller en kontaktperson på skolen. Der er eksempler på eksterne støttegivere, der fast opholder sig to eller flere dage om ugen på skolen og derved opnår et vist kendskab til skolen over tid.

Herudover peger de skoler, der anvender eksterne støttegivere, på fordelene ved, at vurderinger af eleven foregår helt adskilt fra støtten, og at støtten derfor i højere grad kan foregå på den enkelte elevs præmisser.

Betydningen af kendskab til målgruppen med psykiske vanskeligheder

I interviewene med fagprofessionelle lægges der desuden vægt på, at interne og eksterne støttegivere ofte har forskelligt kendskab til, hvad der karakteriserer målgruppen af SPS-modtagere med psykiske vanskeligheder.

Det beskrives af nogle skoler som en fordel, når eksterne firmaer specialiserer sig i de relevante diagnoser, som fx autisme, Aspergers syndrom, ADHD og angst. Det betyder, at de eksterne støttegivere vurderes at være godt klædt på til at håndtere nogle af de vanskeligheder, der kan opstå i relationen til SPS-modtageren. Dog er der samtidig eksempler på, at der indhentes eksterne støttegivere akut, når et behov opstår, fx fra andre skoler, hvor støttegiverne ikke nødvendigvis har et særligt kendskab til målgruppen.

På skoler, der bruger interne støttegivere, er der forskelle på, hvor meget tid støttegivere oplever at have til at opnå viden om funktionsnedsættelse og forskellige diagnoser. Særligt på de skoler, hvor det er lærere, der hver især er støttegiver for en til to elever, fremhæves det som vanskeligt at finde tid til at få tilstrækkeligt kendskab til elevernes diagnoser. Dette udfoldes nærmere i afsnit 5.4.1 om kompetent specialpædagogisk støtte

Fordele og ulemper ved støttegivere, der beskæftiger sig delvist eller på fuld tid med støttearbejde

I interviewene med fagprofessionelle fremgår en række fordele og ulemper forbundet med at benytte henholdsvis støttegivere, hvor støttearbejdet udgør en mindre del af deres arbejde, og støttegivere, der beskæftiger sig på fuld tid med støttearbejdet. De fordele og ulemper, der særligt fremhæves i interviewene, handler særligt om betydningen af, i hvilket omfang der kan leveres en fleksibel støtte tilpasset den enkelte elevs behov, og hvordan man arbejder med at matche elever og støttegivere.

Betydningen af en fleksibel støtte tilpasset den enkelte elevs behov

Hvorvidt en støttegiver beskæftiger sig med støttearbejdet som en mindre del af sin daglige beskæftigelse, eller om det er en fuldtidsbeskæftigelse, har betydning for, hvor fleksibel en støtte der kan tilbydes eleverne. Det fremgår af interviewene med de fagprofessionelle.

På de skoler, hvor støttegivere opholder sig fuld tid på skolen, hvad enten der er tale om interne eller eksterne støttegivere, påpeger de fagprofessionelle, at det er en styrke, at der er mulighed for at tilbyde en fleksibel støtte tilpasset den enkelte elevs behov. Det handler fx om, at det relativt let kan lade sig gøre at aftale en ny tid, hvis eleven får behov for at aflyse, eller at eleven ud over de aftalte møder har mulighed for at komme forbi sin støttegiver, når behovet opstår, frem for at skulle vente til næste aftalte møde. Når eleverne kan få støtte efter behov, giver det ifølge nogle af de interviewede fagprofessionelle mulighed for at håndtere en situation med det samme frem for at lade den bygge sig op og stjæle fokus fra elevens skolegang over længere tid.

De besøgte skoler, der gør brug af deltidsstøttegivere, typisk skolens lærere, peger på, at det kan være vanskeligt for lærere, der samtidig er støttegivere, at sikre en fleksibel støtte til eleverne og sikre, at de får den støtte, de har behov for, fx i perioder med sygdom, hvor der er behov for at ombooke aftaler, eller ved studiestart eller eksamenstid, hvor lærerne også selv har travlt. Således oplever de fagprofessionelle det på nogle skoler som en udfordring at tilbyde en fleksibel støtte, der er jævnt fordelt over hele skoleåret, og som er tilpasset den enkelte elevs behov.

Herudover giver de fagprofessionelle udtryk for, at det kan være svært for lærerne at finde tiden til selv at være opsøgende og løbende få lavet aftaler med eleverne. På nogle skoler forsøger man at imødekomme dette ved at knytte en ekstra lærer til hver elev, så der er en ekstra støttegiver, de kan henvende sig til, hvis behovet opstår.

Match mellem elev og støttegiver

På de besøgte skoler, der bruger deltidsstøttegivere, bliver der peget på, at matchet mellem elev og støttegiver er noget, skolerne er optaget af, men som i praksis kan være svært.

Selvom skolerne fx forsøger at udvælge støttegivere, der har interesse for specialpædagogikken, og som har evnerne til at løfte opgaven, kan der komme praktiske hensyn i vejen, som de må tage højde for. Et gymnasium beskriver fx, hvordan de i udvælgelsesprocessen af støttegivere ofte må vægte de fag-faglige kompetencer højere end de specialpædagogiske kompetencer, og at der ikke altid kan tages hensyn til, om støttegiverne har erfaring eller anden kompetence som støttegiver:

Læsevejleder: De [eleverne] søger om studiestøttetimer over en stor, bred fagpalet, så det vil vi heller ikke bare kunne dække som sådan i læsevejledningen. Der er vi ligesom begrænset af vores fag.

SPS-kordinator: Der er vel nogle [støttegivere], der har mere erfaring med det end andre, men jeg kommer da også til at spørge nogle [om de vil være støttegivere], der måske ikke har ydet den støtte før. Så vi har ikke et egentligt korps [af støttegivere].

Støttegiver: (...) og vi har nogle [støttegivere], der har fået noget erfaring sådan henover årene, som vi som regel bruger.

Interview med fagprofessionelle på hf

Hvem på skolen, der varetager støtten til den enkelte elev, kan således også afhænge af skolens størrelse, hvor mange støttegivere på skolen, der er til rådighed, og hvornår på skoleåret elevens støttebehov bliver opdaget. Et andet gymnasium beskriver fx, at hvis en elevs støttebehov først opdages midt i skoleåret, bliver det oftest den lærer, der har flest timer til overs, der kommer til at varetage den specifikke støtte til eleven. I de tilfælde må skolen i højere grad tage hensyn til lærernes tid end til fx de faglige kompetencer, hvilket de selv beskriver som en ”lappeløsning”.

På andre skoler nævner de fagprofessionelle, at der bruges midlertidige løsninger, hvor de fx har brugt støttegivere fra andre skoler med overskydende timer. Det handler ofte om økonomi, og om at det kan være svært at forudse, hvilket behov for specialpædagogisk støtte der vil være fremadrettet. En skole beskriver det på følgende måde:

SPS-kordinator: Det er det, ledelsen hele tiden spørger om; ”hvor mange støttetimer er der bevilget?” Fordi de skal jo ud og ansætte folk nogle gange, og det kan vi jo ikke sige på forhånd (...)

Støttegiver: Altså det tog mig tre år at blive fastansat.

SPS-kordinator: Ja, man skulle turde tro på, at behovet er der år efter år efter år.

Interview med fagprofessionelle på erhvervsskole

På de besøgte skoler er der forskelle på, hvordan støttetimerne til elever, der modtager støtte på baggrund af ordblindhed, tilrettelægges. På nogle skoler lægger de fagprofessionelle vægt på, at eleven får støtte fra den samme støttegiver, fx en læsevejleder, mens der på andre skoler er eksempler på, at en elev har flere støttegivere. Når der er flere støttegivere tilknyttet en elev, handler det typisk om, at skolen vurderer, at det fungerer bedst, hvis eleven modtager støtte til fx opgaveskrivning i et fag af en lærer, der faktisk underviser i det pågældende fag. På et gymnasium gives studie-støtten kun i specifikke fag, og eleven får så studiestøtte i fx dansk med en dansklærer og i engelsk med en engelsklærer. Det betyder, at eleven kan få fagspecifik støtte, men samtidig også, at det kan være svært at opbygge den samme relation, som det er tilfældet, når der kun er tilknyttet en støttegiver.

5.4 Når rammer for tilrettelæggelse af støtten fremmer eller hæmmer betydningen af SPS

Dette afsnit har fokus på, hvordan følgende aspekter af rammer for tilrettelæggelsen af SPS kan have betydning for, hvor godt SPS virker for eleverne:

- Kompetent specialpædagogisk støtte
- Hurtig igangsættelse af støtte.

5.4.1 Kompetent specialpædagogisk støtte

Det har betydning for den specialpædagogiske støtte, der ydes, hvordan støttegivere og øvrige medarbejdere, der er involveret i SPS og elevens daglige skolegang, er klædt på til arbejdet. Det fremgår af interviews med fagprofessionelle.

Forskelligt, hvordan fagprofessionelle føler sig klædt på

Nogle af de interviewede fagprofessionelle udtrykker, at de føler sig godt klædt på til arbejdet og sjældent står i situationer, hvor de mangler viden, mens andre udtrykker et større vidensbehov. På nogle skoler udtrykker de fagprofessionelle også forskellige kompetencebehov inden for det

samme SPS-team, således at nogle føler sig godt klædt på, mens andre ikke gør. Dette hænger sammen med, at både erfaringsgrundlag, uddannelsesbaggrund og muligheder for kursusdeltagelse og efteruddannelse kan variere, ikke kun fra skole til skole, men også fra fagprofessionel til fagprofessionel.

En studievejleder, der beskæftiger sig særligt med elever, der modtager støtte på baggrund af psykiske vanskeligheder, udtrykker fx, at hvad hun ved om sit arbejde, ved hun "fra livet", mens en anden støttegiver beskriver, at SPS-arbejdet for hende har været "learning by doing", og at hun i starten følte, at hun manglede kompetencer. På en anden skole beskrives det på følgende måde:

I kraft af at jeg i mange år været inden for handelsskolen og været kontaktlærer der, så kan jeg noget med det der med samtaler, så det er ikke nyt for mig, men jeg vil sige, hvis det var, fordi man ikke havde den baggrund, så kom man altså til at komme i nogle situationer, der er svære, for det er det der med at kunne opbygge de gode relationer både med SPS-modtagere, men også de andre i klassen, ikke også, hvor man ligesom glider ind som en del af deres dagligdag.

Støttegiver på erhvervsskole

Omvendt er der også eksempler på støttegivere, der oplever at være blevet klædt på, blandt andet til det relationsarbejde, der er en stor del af støttearbejdet. En støttegiver på en skole fortæller fx, at han har modtaget kurser i coaching og teknikker til afholdelse af vanskelige samtaler, som han trækker på i sit arbejde.

Herudover er det forskelligt på de besøgte skoler, hvilke muligheder de oplever at have for at blive klædt på. Mens nogle fagprofessionelle i interviewene fortæller, at ledelsen er åben over for at sende medarbejdere på kursus, er der andre steder, hvor kompetenceudvikling og efteruddannelse af de fagprofessionelle vægtes mindre. Desuden fortæller flere støttegivere i interviewene, at det i praksis kan være svært at finde tid til at blive opkvalificeret til deres støttearbejde, også selvom der er opbakning til det fra ledelsen. Dette er en problematik, der særligt gælder støttegivere, der samtidig er lærere på skolen.

Flere fagprofessionelle på tværs af skoler udtrykker et ønske om større vidensdeling og sparring. Fx peger nogle skoler på et ønske om afholdelse af officielle konferencer og efteruddannelsesdage fra ministeriets side eller arrangementer, hvor uddannelsesinstitutioner kan mødes og erfaringsudveksle.

Særligt vidensbehov blandt støttegivere, der arbejder med psykiske sårbare

Særligt blandt støttegivere, der arbejder med psykisk sårbare elever, udtrykkes et behov for større viden. Dette kan hænge sammen med, at der findes en formel læsevejlederuddannelse og derfor et fælles vidensgrundlag om fx ordblindhed, mens det kan være mere forskelligt, hvad støttegivere, der arbejder med psykisk sårbare elever, har af viden på forhånd, og hvilken viden de oplever at have behov for i mødet med de enkelte elever.

De fagprofessionelle, der arbejder med psykisk sårbare elever, efterspørger særligt større viden om diagnoser og samtaleteknikker samt tid og ressourcer til kurser og efteruddannelse om dette emne. Flere fagprofessionelle på tværs af skoler påpeger, at diagnoseviden er vigtig for at forstå, hvordan man bedst muligt kan hjælpe eleven. Samtidig peger flere fagprofessionelle på, at de ikke føler sig godt nok klædt på til at håndtere elever med tunge diagnoser. En støttegiver siger fx, at hun har oplevet støttegivere, som var nødt til at stoppe, fordi de blev "suget ind" i den psykisk syge og ikke kunne klare det, hvilket hun forklarer med, at de ikke havde nok erfaring og viden om diagnoser. En anden mentor siger:

Vi ville gerne kunne tage flere kurser, men vi har svært ved at føle, at der er tid til det. (...) Jeg ved bare det, jeg sådan bare ved fra livet og dem, jeg har mødt her. Jeg har aldrig oplevet nogen med en psykose før, der er masser af ting, vi ikke ved noget om, og jeg synes, det er mange forskellige problemstillinger – PTSD efter seksuelle overgreb, og der er mange forskelligartede problemstillinger: Hvordan man lige snakker med dem om det, og om det er den rigtige måde at snakke med dem om det på. (...) Altså vores udgangspunkt er jo mere normale unge, det er jo ikke sådan, at vi har særlig viden.

SPS-koordinator på gymnasium

5.4.2 Hurtig igangsættelse af støtte

Af interviewene med de fagprofessionelle fremgår det, at de formelle rammer omkring SPS-arbejdet kan vanskeliggøre skolernes arbejde med at levere rettidig støtte til eleverne. Det handler blandt andet om, at der kan være lang ventetid på at få bevilget støtte, og at det administrative arbejde med at ansøge og genansøge om støtte opleves som en tung administrativ byrde for skolen.

Lang ventetid på bevilling af støtte gør det svært at yde rettidig støtte

Det er en generel pointe på alle skolerne, at specielt behandlingstiden på støtteansøgningerne er et problem, der kan gå ud over eleverne. Ventetider på op til seks uger kan betyde, at bevillingen til støtten først kommer efter skolestart, selvom elevens behov er kendt før uddannelsens start, og at eleven således kommer sent i gang med støtten. En fagprofessionel siger fx følgende om udfordringerne for elever, der modtager støtte på baggrund af ordblindhed:

De elever, som går og venter på deres hjælpemidler og på deres studiestøttetimer, nogle af dem er altså virkelig, virkelig ordblinde, og nogle af dem er virkelig dårlige. Der er nogle, der er så ordblinde, at de ikke kan lave deres lektier, og så er man altså virkelig dårligt stillet og kommet dårligt i gang.

Administrativ medarbejder, hf

På tværs af skolerne nævner de fagprofessionelle, at det er vigtigt, at eleverne kommer i gang med den specialpædagogiske støtte så hurtigt som muligt efter skolestart. Dette fordi en god studie-start er afgørende for, at eleverne fastholdes på uddannelsen. Elever, der søger om SPS, er udsatte elever, og hvis de ikke får den støtte, de har behov for i begyndelsen af uddannelsen, kan de få dårlige oplevelser med skolen og i sidste ende falde fra.

Særligt for elever, hvis støttebehov opdages undervejs på uddannelsen, kan ventetiden få særligt stor betydning. Det skyldes, at skolen typisk først bliver gjort opmærksom på støttebehovet, når eleven klarer sig dårligt på uddannelsen, hvor der er en oplevelse af, at eleven er meget frafaldstruet, og hvor der er behov for støtte her og nu.

Den lange ventetid på støtten betyder, at det kan være svært at fastholde eleverne. Det kan desuden forlænge ventetiden, at eleverne selv skal indhente dokumentation i form af en test for ordblindhed eller lægeerklæring, før en ansøgning om SPS kan udarbejdes. Dette kan opleves som uoverkommeligt for elever, der i forvejen står i en svær situation.

Flere skoler nævner eksempler på, at de starter støtten til eleven, inden bevillingen er gået igennem, hvis ventetiden er særligt lang. Dette gøres dog kun i de tilfælde, hvor eleven har et akut behov for støtte, eller hvor det vurderes, at det er sikkert, at bevillingen går igennem.

Ønske om større fleksibilitet i bevillingssystemet for at kunne yde hurtig støtte

På tværs af de besøgte skoler gør de fagprofessionelle opmærksom på, at processen med at søge og genansøge støttebevilling til eleverne er en tung administrativ proces: der er mange personer,

der skal involveres, for at ansøgningen kan komme på plads, og der er meget dokumentation og mange papirer, der skal indhentes og vedhæftes ansøgningen, før denne kan behandles.

En fagprofessionel nævner fx, at det er besværligt, at der skal laves én ansøgning for it-udstyr og én for studiestøttetimer for den samme ordblinde elev, når skolen søger om automatisk tildeling af støtte. En anden fagprofessionel nævner, at det ville være smartere, hvis man kunne søge om støtte for et år ad gangen, så man ikke skal sende adskillige ansøgninger om året for den samme elev. En tredje fagprofessionel udtrykker ønske om, at ansøgningssystemet var mere fleksibelt, så man fx kan igangsætte støtte, når et behov opdages, og først derefter ansøge om bevilling med tilbagevirkende kraft. Dette ønske hænger sammen med vigtigheden af at sætte støtten i gang, så snart behovet hos eleven opdages, hvilket vanskeliggøres af de omfattende krav til ansøgningen, der skaber spidsbelastningsperioder blandt de fagprofessionelle ved bl.a. studiestart, og den omfattende ansøgningsproces og de lange sagsbehandlingstider. Flere fagprofessionelle nævner endvidere, at selve it-systemet, hvori ansøgningerne skal skrives ind og sendes fra, er langsomt og besværligt at arbejde med.

5.5 Når elevens indstilling til og brug af støtten fremmer eller hæmmer betydningen af SPS

En sidste pointe, som har stor betydning for, hvorvidt støtten får en reel betydning for eleven, er eleven selv. Det er både en tværgående pointe for de fagprofessionelle, at der er nogle elever, der har så tunge problemer (enten fagligt eller psykisk), at den støtte, der tilbydes i SPS-regi, simpelthen ikke er nok, men også at elevens egen indstilling til støtten kan have stor betydning for, om støtten i sidste ende kommer til at fungere. Der er fx elever, der ikke vil erkende, at de har et støttebehov, elever, der ikke bruger den læse- og skriveteknologi, de får stillet til rådighed, og elever, som simpelthen bare ikke vil modtage støtte. Disse elever er svære at hjælpe og falder ofte fra, til trods for at flere fagprofessionelle i interviewene fortæller, at de har forsøgt at støtte op om eleverne.

Appendiks A – Litteraturliste

EVA (2018). *Søgning, udbud og elevgrundlag på ungdomsuddannelserne – en kortlægning af udviklingen fra 2009-2017*. København: Danmarks Evalueringsinstitut.

EVA (2019): *Evaluering af specialpædagogisk støtte på ungdomsuddannelserne. En registerundersøgelse*. København: Danmarks Evalueringsinstitut.

SFI (2016): *Unge i Danmark – 18 år og på vej til voksenlivet Årgang 95 – Forløbsundersøgelsen af børn født i 1995*. København: SFI – Det nationale Forskningscenter for Velfærd (nu VIVE).

STUK (2018): *Notat: Analyse af anvendelsen af den nationale ordblindetest*. København: Styrelsen for Undervisning og Kvalitet, Undervisningsministeriet.

Undervisningsministeriet (2017). *Bekendtgørelse af lov om institutioner for erhvervsrettet uddannelse*: LBK nr. 1269 af 29.11.2017. Lokaliseret 3. marts 2019 på: <https://www.retsinformation.dk/Forms/r0710.aspx?id=194941>.

Undervisningsministeriet. (2018). *Bekendtgørelse af lov om institutioner for almengymnasiale uddannelser og almen voksenuddannelse m.v.*: LBK nr. 236 af 23.03.2018. Lokaliseret 2. marts 2019 på: <https://www.retsinformation.dk/forms/R0710.aspx?id=200296>.

Evaluering af specialpædagogisk støtte på ungdomsuddannelserne

© 2019 Danmarks Evalueringsinstitut

Eftertryk med kildeangivelse er tilladt

Bestilles hos:
Danmarks Evalueringsinstitut
T 3555 0101
bestil@eva.dk
www.eva.dk

Trykt hos Rosendahls

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) gør uddannelse og dagtilbud bedre. Vi leverer viden, der bruges på alle niveauer – fra institutioner og skoler til kommuner og ministerier.

**DANMARKS
EVALUERINGSINSTITUT**

T 3555 0101
E eva@eva.dk
H www.eva.dk